

ΤΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ΣΕ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του, στις 4 Οκτωβρίου 2017, με την εξής σύνθεση : Ανδρονίκη Θεοδοκάτου, Πρόεδρος, Ιωάννης Σαρμάς, Σωτηρία Ντούνη, Χρυσούλα Καραμαδούκη, Μαρία Βλαχάκη, Άννα Λιγωμένου και Αγγελική Μαυρουδή, Αντιπρόεδροι, Γεώργιος Βοΐλης, Βασιλική Ανδρεοπούλου, Μαρία Αθανασοπούλου, Ασημίνα Σαντοριναίου, Ελένη Λυκεσά, Ευαγγελία - Ελισάβετ Κουλουμπίνη, Σταμάτιος Πουλής, Κωνσταντίνα Ζώη, Δέσποινα Καββαδία - Κωνσταντάρα, Αγγελική Μυλωνά, Γεωργία Τζομάκα, Στυλιανός Λεντιδάκης, Θεολογία Γναρδέλλη, Βιργινία Σκεύη, Κωνσταντίνος Εφεντάκης, Βασιλική Σοφιανού, Αγγελική Πανουτσακοπούλου, Δέσποινα Τζούμα, Δημήτριος Τσακανίκας, Ευφροσύνη Παπαθεοδώρου, Βασιλική Προβίδη, Κωνσταντίνος Παραθύρας, Ασημίνα Σακελλαρίου, Αργυρώ Μαυρομμάτη, Ευαγγελία Σεραφή, Κωνσταντίνος Κρέπης (εισηγητής), Ειρήνη Κατσικέρη, Γεωργία Παπαναγοπούλου και Νεκταρία Δουλιανάκη, Σύμβουλοι. Γραμματέας η Ελένη Αυγουστόγλου.

Γενικός Επίτροπος Επικρατείας : Αντώνιος Νικητάκης, Επίτροπος Επικρατείας, ο οποίος ασκεί καθήκοντα Γενικού Επιτρόπου της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο.

Για να δικάσει την από 26.3.2013 (Α.Β.Δ. 2300/24.7.2017) έφεση - αγωγή του ... .. του ..., κατοίκου ... (οδός .... ..), ο οποίος παραστάθηκε δια της πληρεξουσίας δικηγόρου του ... .. (Α.Μ. .../Δ.Σ.Α.).

Κατά του Ελληνικού Δημοσίου, που εκπροσωπείται νόμιμα από τον Υπουργό Οικονομικών, ο οποίος παραστάθηκε διά του Νομικού Συμβούλου του Κράτους Νικολάου Καραγιώργη.

Ο Υπουργός Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, που κλητεύθηκε κατ' άρθρο 1 παρ. 1 περ. α' του ν. 2479/1997, δεν παραστάθηκε.

Με την ένδικη έφεση - αγωγή ο εκκαλών επιδιώκει: 1) την ακύρωση της .../12.12.2012 πράξης αναπροσαρμογής σύνταξης των Διευθυντών των Διευθύνσεων Κανονισμού και Εντολής Πληρωμής Πολιτικών Συντάξεων και Συντάξεων Υπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ. και Ειδικών Κατηγοριών του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους και 2) την καταβολή αποζημίωσης, κατ' άρθρο 105 Εισ.Ν.Α.Κ., ποσού 1.235,00 ευρώ, με το νόμιμο τόκο από την επομένη της κοινοποίησης της αγωγής στο Ελληνικό Δημόσιο, το οποίο αντιστοιχεί σε συντάξεις που φέρεται ότι εισέπραξε αχρεωστήτως κατά το χρονικό διάστημα από 1.8 έως 31.12.2012 και, εν συνεχεία, παρακρατήθηκαν από τη σύνταξή του, σε έξι (6) ισόποσες μηνιαίες δόσεις, σε εκτέλεση της .../....2013 απόφασης των ιδίων ως άνω Διευθυντών.

Η εν λόγω έφεση - αγωγή εισάγεται για εκδίκαση ενώπιον της Ολομέλειας του Δικαστηρίου τούτου ύστερα από την ΦΠΔ/.../....2017 πράξη της Επιτροπής του άρθρου 108Α του π.δ/τος 1225/1981.

Κατά τη συζήτηση που ακολούθησε το Δικαστήριο άκουσε:

Την πληρεξούσια δικηγόρο του εκκαλούντος - ενάγοντος, η οποία ζήτησε την παραδοχή της έφεσης - αγωγής.

Τον εκπρόσωπο του Ελληνικού Δημοσίου, ο οποίος ζήτησε την απόρριψη

της έφεσης - αγωγής. Και

Τον Επίτροπο Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο, ο οποίος, αφού διατύπωσε τη γνώμη ότι οι διατάξεις της περίπτωσης 28 της Υποπαραγράφου Γ.1. της Παραγράφου Γ. του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012 αντίκεινται στα άρθρα 25 παρ. 1 και 4 παρ. 5 του Συντάγματος, καθώς και στο άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Ε.Σ.Δ.Α., πρότεινε την παραπομπή της έφεσης - αγωγής στο ΙΙ Τμήμα του Ελεγκτικού Συνεδρίου για περαιτέρω εξέταση.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση το Δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη, με παρόντες τους Δικαστές που έλαβαν μέρος στη συζήτηση της υπόθεσης, εκτός από τις Αντιπροέδρους Χρυσούλα Καραμαδούκη (ήδη Γενική Επίτροπο της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο) και Αγγελική Μαυρουδή, καθώς και τους Συμβούλους Γεώργιο Βοΐλη, Βασιλική Ανδρεοπούλου, Μαρία Αθανασοπούλου (ήδη Αντιπρόεδρο), Ασημίνα Σαντοριναίου, Ελένη Λυκεσά, Δέσποινα Καββαδία - Κωνσταντάρα και Βιργινία Σκεύη, που είχαν κώλυμα (άρθρα 11 παρ. 2 του Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο, που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 4129/2013 και 78 παρ. 2 του π.δ. 1225/1981).

Αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα

Σκέφθηκε κατά το νόμο και

Αποφάσισε τα ακόλουθα:

1. Η ένδικη έφεση - αγωγή παραδεκτώς εισάγεται ενώπιον της Ολομέλειας του Δικαστηρίου τούτου, ύστερα από την ΦΠΔ/.../...2017 πράξη της Επιτροπής του άρθρου 108Α «Πρότυπη δίκη – προδικαστικό ερώτημα» του π.δ/τος 1225/1981, με την οποία έγινε δεκτό το σχετικό αίτημα του Γενικού

Επιτρόπου της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο, καθόσον με αυτή (έφεση - αγωγή) τίθεται το γενικότερο ενδιαφέροντος ζήτημα της νομιμότητας ή μη της αναπροσαρμογής (μείωσης), βάσει των διατάξεων της περίπτωσης 28 της Υποπαραγράφου Γ.1. της Παραγράφου Γ. του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, όπως αντικαταστάθηκαν – αναδιατυπώθηκαν από τότε που ίσχυσαν με το άρθρο 9 του ν. 4111/2013, των συντάξεων των υπαλλήλων του διπλωματικού κλάδου του Υπουργείου Εξωτερικών, του επιστημονικού προσωπικού της Ειδικής Νομικής Υπηρεσίας, των υπαλλήλων του κλάδου Εμπειρογνομόνων, καθώς και του κλάδου Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων του ίδιου Υπουργείου, που έχει συνέπειες για ευρύτερο κύκλο προσώπων, καθόσον αφορά το σύνολο των συντάξεων που καταβάλλονται από το Δημόσιο στα ανωτέρω πρόσωπα.

2. Με την έφεση αυτή, για την άσκηση της οποίας καταβλήθηκε το νόμιμο παράβολο (βλ. το ..., σειράς Α', ειδικό έντυπο γραμμάτιο του Ελληνικού Δημοσίου), ο εκκαλών, πολιτικός συνταξιούχος, πρώην διπλωματικός υπάλληλος, επιδιώκει παραδεκτώς την ακύρωση της .../...2012 πράξης των Διευθυντών των Διευθύνσεων Κανονισμού και Εντολής Πληρωμής Πολιτικών Συντάξεων και Συντάξεων Υπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ. και Ειδικών Κατηγοριών του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους (Γ.Λ.Κ.), με την οποία αναπροσαρμόστηκε (μειώθηκε) η σύνταξή του από 1.8.2012, κατ' εφαρμογή των μισθολογικών διατάξεων της περίπτωσης 28 της Υποπαραγράφου Γ.1. της Παραγράφου Γ. του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012. Περαιτέρω, με τη σωρευόμενη στο ίδιο δικόγραφο αγωγή, ο ενάγων ζητεί την καταβολή αποζημίωσης, κατ' άρθρο 105 Εισ.Ν.Α.Κ., ποσού 1.235,00 ευρώ, με το νόμιμο τόκο από την επομένη της κοινοποίησης της αγωγής στο Ελληνικό Δημόσιο, το οποίο αντιστοιχεί σε

συντάξεις που φέρεται ότι εισέπραξε αχρεωστήτως κατά το χρονικό διάστημα από 1.8 έως 31.12.2012 και, εν συνεχεία, παρακρατήθηκαν από τη σύνταξή του, σε έξι (6) ισόποσες μηνιαίες δόσεις, σε εκτέλεση της .../4.2.2013 απόφασης των ιδίων ως άνω Διευθυντών.

3. Στο άρθρο 4 παρ. 5 του Συντάγματος ορίζεται ότι «οι Έλληνες πολίτες συνεισφέρουν χωρίς διακρίσεις στα δημόσια βάρη, ανάλογα με τις δυνάμεις τους», στο δε άρθρο 25 παρ. 1 και 4 αυτού ότι «1. Τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου και η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου τελούν υπό την εγγύηση του Κράτους (...) Οι κάθε είδους περιορισμοί που μπορούν κατά το Σύνταγμα να επιβληθούν στα δικαιώματα αυτά πρέπει να προβλέπονται είτε απευθείας από το Σύνταγμα είτε από το νόμο, εφόσον υπάρχει επιφύλαξη υπέρ αυτού και να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας. 2. (...) 4. Το Κράτος δικαιούται να αξιώνει από όλους τους πολίτες την εκπλήρωση του χρέους της κοινωνικής και εθνικής αλληλεγγύης». Περαιτέρω, στο άρθρο 79 παρ. 1 του Συντάγματος ορίζεται ότι «Η Βουλή κατά την τακτική ετήσια σύνοδό της ψηφίζει τον προϋπολογισμό των εσόδων και εξόδων του Κράτους για το επόμενο έτος (...)» και, στο άρθρο 106 παρ. 1 αυτού, ότι «Για την εδραίωση της κοινωνικής ειρήνης και την προστασία του γενικού συμφέροντος το Κράτος προγραμματίζει και συντονίζει την οικονομική δραστηριότητα στη Χώρα, επιδιώκοντας να εξασφαλίσει την οικονομική ανάπτυξη όλων των τομέων της εθνικής οικονομίας (...)». Από το συνδυασμό των ανωτέρω συνταγματικών διατάξεων συνάγεται ότι σε περιπτώσεις παρατεταμένης οικονομικής κρίσης, ο κοινός νομοθέτης δύναται να θεσπίσει μέτρα περιστολής των δημοσίων δαπανών που συνεπάγονται σοβαρή οικονομική

επιβάρυνση μεγάλων κατηγοριών του πληθυσμού και, ιδίως, όσων λαμβάνουν μισθό ή σύνταξη από το δημόσιο ταμείο, λόγω της άμεσης εφαρμογής και αποτελεσματικότητας των επιβαλλόμενων σε βάρος τους μέτρων για τον περιορισμό του δημοσίου ελλείμματος. Η δυνατότητα, όμως, αυτή δεν μπορεί να είναι απεριόριστη αλλά έχει ως όριο τις αρχές της αναλογικότητας, της ισότητας στην κατανομή των δημοσίων βαρών και του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, οι οποίες επιτάσσουν το βάρος της δημοσιονομικής προσαρμογής να κατανέμεται μεταξύ όλων των κατηγοριών πολιτών, δεδομένου, μάλιστα, ότι η βιωσιμότητα των δημοσίων οικονομικών είναι προς όφελος όλων. Και τούτο διότι, ενόψει και της καθιερούμενης στο άρθρο 25 παρ. 4 του Συντάγματος αξίωσης του Κράτους να εκπληρώνουν όλοι οι πολίτες το χρέος της κοινωνικής και εθνικής αλληλεγγύης, δεν είναι επιτρεπτό η επιβάρυνση από τα μέτρα που λαμβάνονται προς αντιμετώπιση της δυσμενούς και παρατεταμένης οικονομικής συγκυρίας να κατανέμεται πάντοτε σε συγκεκριμένες κατηγορίες πολιτών, όπως είναι οι μισθοδοτούμενοι από το Δημόσιο, οι οποίοι κατά κανόνα είναι συνεπείς προς τις φορολογικές υποχρεώσεις τους, κατά τρόπο ώστε η σωρευτική επιβάρυνση αυτών να είναι ιδιαίτερα μεγάλη και να είναι πλέον εμφανής η υπέρβαση των ορίων της αναλογικότητας και της ισότητας στην κατανομή των δημοσίων βαρών, αντί της προώθησης διαρθρωτικών μέτρων ή της είσπραξης των φορολογικών εσόδων από τη μη εφαρμογή των οποίων ευνοούνται, κυρίως, άλλες κατηγορίες πολιτών, από την ασυνέπεια των οποίων κυρίως στο πεδίο της εκπλήρωσης των φορολογικών τους υποχρεώσεων προκαλείται σε μεγάλο βαθμό η δυσμενής οικονομική συγκυρία (βλ. ενδεικτ. Ολ. Ε.Σ. 4327/2014, 7412/2015, 1506/2016, Ολ. ΣτΕ 2192/2014, 4741/2014, πρβλ. Ολ. ΣτΕ 668/2012). Στο

πλαίσιο αυτό, οι όποιες νομοθετικές παρεμβάσεις προς την κατεύθυνση της περιστολής των δαπανών και της δημοσιονομικής βιωσιμότητας πρέπει να αιτιολογούνται, προκειμένου να διασφαλίζεται η τήρηση των ανωτέρω αρχών και να καθίσταται εφικτός ο δικαστικός έλεγχος, μέσα δε αιτιολόγησης των μέτρων αυτών συνιστούν, μεταξύ άλλων, οι αιτιολογικές εκθέσεις καθώς και οι προπαρασκευαστικές εργασίες κατά την ψήφιση των σχετικών νομοθετικών μέτρων (βλ. σχετ. Ολ. Ε.Σ. 1388/2018).

4. Ο νομοθέτης, αναγνωρίζοντας διαχρονικά για ορισμένες κατηγορίες υπαλλήλων και λειτουργών του Δημοσίου, όπως είναι οι δικαστικοί λειτουργοί, τα μέλη του Διδακτικού και Ερευνητικού Προσωπικού (Δ.Ε.Π.) των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (Α.Ε.Ι.) και Εκπαιδευτικού Προσωπικού (Ε.Π.) των Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (Τ.Ε.Ι.), οι ιατροί του Εθνικού Συστήματος Υγείας (Ε.Σ.Υ.), οι εν γένει διπλωματικοί υπάλληλοι και οι στρατιωτικοί, την ειδική φύση των καθηκόντων τους και την αποστολή τους, τις αυξημένες υπηρεσιακές υποχρεώσεις τους, τις ιδιαίτερες συνθήκες εργασίας τους, αλλά και τις απαγορεύσεις και περιορισμούς των ατομικών δικαιωμάτων που επιβάλλονται σε κάποιες από τις κατηγορίες αυτές (όπως στους δικαστικούς λειτουργούς και τους στρατιωτικούς) βάσει συνταγματικής τάξης διατάξεων, τους εξείρεσε από την υπαγωγή τους στο ενιαίο μισθολόγιο των δημοσίων υπαλλήλων, καθιερώνοντας γι' αυτούς ειδικά μισθολόγια, μισθολόγια δηλαδή ευνοϊκότερα από το ενιαίο αυτό μισθολόγιο και διαφορετικά για κάθε μία από τις κατηγορίες αυτές λειτουργών και υπαλλήλων. Ο ειδικότερος δε σκοπός θέσπισης κάθε ειδικού μισθολογίου, ανεξαρτήτως εάν αυτός απορρέει από ρητή (δικαστικοί λειτουργοί, άρθρα 26, 87 παρ. 2 και 88 παρ. 2 του Συντάγματος) ή

μη προστασία του ύψους των αποδοχών με συνταγματικού επιπέδου διατάξεις, επιβάλλει όπως ο νομοθέτης, με τις επιμέρους μισθολογικές ρυθμίσεις του, όχι μόνο να διατηρεί μία εύλογη ποσοτική διαφορά έναντι του ενιαίου μισθολογίου των δημοσίων υπαλλήλων, αλλά και η διαφορά αυτή να είναι τέτοια, ώστε να συνάδει με την ιδιαιτερότητα της υπηρεσιακής κατάστασης, την αποστολή και τα καθήκοντα κάθε κατηγορίας λειτουργών ή υπαλλήλων που εμπίπτει σε ειδικό μισθολόγιο.

5. Ειδικότερα, όσον αφορά στη μισθολογική εξέλιξη των εν γένει διπλωματικών υπαλλήλων, αυτή είχε ως ακολούθως: Με το ν. 2606/1998 (Α' 89) θεσπίστηκε νέο ειδικό μισθολόγιο για τους διπλωματικούς υπαλλήλους και τις λοιπές συναφείς κατηγορίες του Υπουργείου Εξωτερικών, με ισχύ από 1.1.1998, ευνοϊκότερο σε σχέση με το προϊσχύσαν. Στη σχετική εισηγητική έκθεση αναφέρεται ότι «το παρόν σχέδιο νόμου υλοποιεί τη δεδομένη πρόθεση της πολιτείας για την αποκατάσταση του επιπέδου μισθών και αμοιβών των διπλωματικών υπαλλήλων και άλλων συναφών κατηγοριών του Υπουργείου Εξωτερικών» και ότι «οι προτεινόμενες με τα άρθρα 1 και 2 ρυθμίσεις στοχεύουν στην αναβάθμιση του ρόλου των διπλωματικών υπηρεσιών με καθιέρωση οικονομικών κινήτρων για προσέλκυση και παραμονή στο διπλωματικό κλάδο έμπειρων στελεχών με προσόντα αντάξια της αποστολής τους». Ειδικότερα, στο άρθρο 1 του ως άνω νόμου ορίστηκε ότι ο μηνιαίος βασικός μισθός όλων των βαθμών της ιεραρχίας των υπαλλήλων του διπλωματικού κλάδου του Υπουργείου Εξωτερικών, του επιστημονικού προσωπικού της Ειδικής Νομικής Υπηρεσίας, της Ειδικής Νομικής Υπηρεσίας Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, καθώς και των υπαλλήλων του κλάδου

Εμπειρογνομόνων του ίδιου Υπουργείου, καθορίζεται με βάση το βασικό μισθό του Ακολούθου Πρεσβείας (180.000 δραχμές), ο οποίος πολλαπλασιάζεται με τους συντελεστές που ορίζονται ανά βαθμό στο άρθρο αυτό, που ξεκινούν από τον συντελεστή 1,00 για το βαθμό του Ακολούθου Πρεσβείας και φθάνουν μέχρι τον συντελεστή 2,00 για τον καταληκτικό βαθμό του Πρέσβη. Περαιτέρω, σύμφωνα με το άρθρο 2 του ίδιου νόμου, πέρα από το βασικό μισθό του προηγούμενου άρθρου παρέχονται και τα εκεί αναφερόμενα επιδόματα, παροχές και αποζημιώσεις κατά μήνα (επίδομα χρόνου υπηρεσίας, επίδομα μεταπτυχιακών σπουδών, επίδομα εορτών και αδείας, κίνητρο απόδοσης, οικογενειακή παροχή, επίδομα ξενίας – παράστασης και ξένων γλωσσών και πάγια μηνιαία αποζημίωση).

6. Με το άρθρο 55 παρ. 2 του ν. 3205/2003 (Α' 297) καταργήθηκαν, μεταξύ άλλων, τα άρθρα 1 και 2 του ν. 2606/1998 και, περαιτέρω, τέθηκαν σε ισχύ, από 1.1.2004, οι αντίστοιχες ρυθμίσεις των άρθρων 46 και 47 του νεότερου αυτού νόμου. Ειδικότερα, στο άρθρο 46 του ν. 3205/2003 ορίστηκε ότι: «1. Ο μηνιαίος βασικός μισθός όλων των βαθμών της ιεραρχίας των υπαλλήλων του διπλωματικού κλάδου του Υπουργείου Εξωτερικών, του επιστημονικού προσωπικού της Ειδικής Νομικής Υπηρεσίας, της Ειδικής Νομικής Υπηρεσίας Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, καθώς και των υπαλλήλων του κλάδου εμπειρογνομόνων του ίδιου Υπουργείου, καθορίζεται με βάση το βασικό μισθό του Ακολούθου Πρεσβείας, ο οποίος πολλαπλασιάζεται με τους παρακάτω συντελεστές και στρογγυλοποιείται στην πλησιέστερη μονάδα ευρώ: α. Πρέσβης 2,00 β. Πληρεξούσιος Υπουργός Α' Τάξεως, Ειδικός Νομικός Σύμβουλος και Εμπειρογνώμονας Πρεσβευτής Σύμβουλος Α' Τάξεως 1,85 γ. Πληρεξούσιος

Υπουργός Β΄ Τάξεως, Νομικός Σύμβουλος και Εμπειρογνώμονας Πρεσβευτής Σύμβουλος Β΄ Τάξεως 1,70 δ. Σύμβουλος Πρεσβείας Α΄ Τάξεως, Αναπληρωτής Νομικός Σύμβουλος και Εμπειρογνώμονας Α΄ Τάξεως 1,55 ε. Σύμβουλος Πρεσβείας Β΄ Τάξεως και Εμπειρογνώμονας Β΄ Τάξεως 1,40 στ. Γραμματέας Πρεσβείας Α΄ Τάξεως και Εισηγητής της Ειδικής Νομικής Υπηρεσίας 1,30 ζ. Γραμματέας Πρεσβείας Β΄ Τάξεως 1,20 η. Γραμματέας Πρεσβείας Γ΄ Τάξεως 1,10 θ. Ακόλουθος Πρεσβείας 1,00 2. Για τη διαμόρφωση των νέων βασικών μισθών της προηγούμενης παραγράφου ο μηνιαίος βασικός μισθός του Ακολούθου Πρεσβείας ορίζεται σε οκτακόσια εβδομήντα οκτώ ευρώ (878 €)». Περαιτέρω, στο άρθρο 47 του ίδιου νόμου ορίστηκε ότι: «Α. Πέρα από το βασικό μισθό του προηγούμενου άρθρου παρέχονται και τα εξής επιδόματα, παροχές και αποζημιώσεις, κατά μήνα: 1. Χρόνου υπηρεσίας (...) 2. Μεταπτυχιακών σπουδών (...) 3. Κίνητρο απόδοσης οριζόμενο σε διακόσια οκτώ ευρώ (208 €) (...) 4. Οικογενειακή παροχή (...) 5. Ξενίας - παράστασης και ξένων γλωσσών, οριζόμενο ως εξής: α. Για το βαθμό του Ακολούθου Πρεσβείας διακόσια ογδόντα πέντε ευρώ (285 €). β. Για το βαθμό του Γραμματέα Πρεσβείας Γ΄ μέχρι και για το βαθμό του Γραμματέα Πρεσβείας Α΄, καθώς και για το βαθμό του Εισηγητή της Ειδικής Νομικής Υπηρεσίας τριακόσια δεκαοκτώ ευρώ (318 €). γ. Για το βαθμό Συμβούλου Πρεσβείας Β΄ και Εμπειρογνώμονα Β΄ τριακόσια σαράντα ευρώ (340 €). δ. Για το βαθμό Συμβούλου Πρεσβείας Α΄, του Αναπληρωτή Νομικού Συμβούλου και του Εμπειρογνώμονα Α΄ τετρακόσια είκοσι οκτώ ευρώ (428 €). ε. Για το βαθμό του Πληρεξουσίου Υπουργού Β΄, του Νομικού Συμβούλου, του Εμπειρογνώμονα Πρεσβευτή - Συμβούλου Β΄ και για όλους τους ανώτερους βαθμούς τετρακόσια πενήντα ένα ευρώ (451 €). 6. Πάγια

αποζημίωση, λόγω των ειδικών συνθηκών προσφοράς διπλωματικών ή επιστημονικών υπηρεσιών και της απασχόλησής τους πέραν του κανονικού ωραρίου εργασίας, οριζόμενη κατά βαθμό ως εξής: α. Ακόλουθος Πρεσβείας εκατόν σαράντα επτά ευρώ (147 €). β. Γραμματέας Πρεσβείας Γ΄ Τάξεως εκατόν σαράντα επτά ευρώ (147 €). γ. Γραμματέας Πρεσβείας Β΄ Τάξεως διακόσια πέντε ευρώ (205 €). δ. Γραμματέας Πρεσβείας Α΄ Τάξεως και Εισηγητής της Ειδικής Νομικής Υπηρεσίας διακόσια εξήντα τέσσερα ευρώ (264 €). ε. Σύμβουλος Πρεσβείας Β΄ Τάξεως και Εμπειρογνώμονας Β΄ Τάξεως τριακόσια πενήντα δύο ευρώ (352 €). στ. Σύμβουλος Πρεσβείας Α΄ Τάξεως, Αναπληρωτής Νομικός Σύμβουλος και Εμπειρογνώμονας Α΄ Τάξεως τετρακόσια σαράντα ευρώ (440 €). ζ. Πληρεξούσιος Υπουργός Β΄ Τάξεως, Νομικός Σύμβουλος και Εμπειρογνώμονας Πρεσβευτής - Σύμβουλος Β΄ Τάξεως πεντακόσια πενήντα οκτώ ευρώ (558 €). η. Πληρεξούσιος Υπουργός Α΄ Τάξεως, Ειδικός Νομικός Σύμβουλος και Εμπειρογνώμονας Πρεσβευτής Σύμβουλος Α΄ Τάξεως εξακόσια εβδομήντα πέντε ευρώ (675 €). θ. Πρέσβης επτακόσια τριάντα τέσσερα ευρώ (734 €). Β. Εορτών και αδείας, χορηγούμενο σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 31 του παρόντος νόμου. Γ. Πέρα από τα επιδόματα, παροχές και αποζημιώσεις, που προβλέπονται από τις διατάξεις του άρθρου αυτού, όλες οι άλλες παροχές, επιδόματα και αποζημιώσεις που έχουν χορηγηθεί στους υπαλλήλους των κλάδων αυτών του Υπουργείου Εξωτερικών και άλλες γενικές ή ειδικές διατάξεις ή με δικαστικές ή υπουργικές αποφάσεις, καταργούνται». Εξάλλου, ο μηνιαίος βασικός μισθός του Ακολούθου Πρεσβείας αναπροσαρμόσθηκε, στη συνέχεια, σε 910,00 ευρώ από 1.1.2005 με το άρθρο 2 του ν. 3336/2005 (Α΄ 96), σε 937,00 ευρώ από 1.1.2006 με το άρθρο 11 του

ν. 3453/2006 (Α' 74), σε 970,00 ευρώ από 1.1.2007 με το άρθρο 1 του ν. 3554/2007 (Α' 80) και σε 1.044,00 ευρώ από 1.1.2008, 1.064,00 ευρώ από 1.10.2008 και 1.117,00 ευρώ από 1.1.2009, με το άρθρο 8 του ν. 3714/2008 (Α' 231).

7. Οι διπλωματικοί υπάλληλοι και οι λοιπές συναφείς κατηγορίες υπαλλήλων του Υπουργείου Εξωτερικών, μέχρι την αναδρομική, από 1.8.2012, μείωση των αποδοχών τους, που επήλθε με τις διατάξεις της περίπτωσης 28 της Υποπαραγράφου Γ.1. της Παραγράφου Γ. του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, όπως αντικαταστάθηκαν - αναδιατυπώθηκαν από την αυτή ημερομηνία βάσει των διατάξεων του άρθρου 9 του ν. 4111/2013, υπέστησαν, διαδοχικώς, τις ακόλουθες μειώσεις στις αποδοχές τους: Με το άρθρο 1 παρ. 2 και 3 του ν. 3833/2010 «Προστασία της εθνικής οικονομίας - Επείγοντα μέτρα για την αντιμετώπιση της δημοσιονομικής κρίσης» (Α' 40/15.3.2010) ορίστηκαν τα εξής: «2. Τα πάσης φύσεως επιδόματα, αποζημιώσεις και αμοιβές γενικά, καθώς και τα με οποιαδήποτε άλλη ονομασία οριζόμενα και από οποιαδήποτε γενική ή ειδική διάταξη προβλεπόμενα των λειτουργών και υπαλλήλων του Δημοσίου, των Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ.) και των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.), των μόνιμων στελεχών των Ενόπλων Δυνάμεων και αντιστοίχων της Ελληνικής Αστυνομίας, καθώς και του Πυροσβεστικού και Λιμενικού Σώματος μειώνονται κατά ποσοστό δώδεκα τοις εκατό (12%) [ειδικότερα, προκειμένου περί των διπλωματικών υπαλλήλων και των λοιπών συναφών κατηγοριών του Υπουργείου Εξωτερικών, μειώθηκαν τα επιδόματα ξενίας - παράστασης και ξένων γλωσσών και η πάγια αποζημίωση] (...) τα επιδόματα των Χριστουγέννων, Πάσχα και αδείας μειώνονται κατά

ποσοστό τριάντα τοις εκατό (30%) αντίστοιχα (...) 3. Από τη μείωση της προηγούμενης παραγράφου εξαιρούνται τα επιδόματα που προβλέπονται στις παρακάτω διατάξεις, όπως ισχύουν κάθε φορά: α) οικογενειακής παροχής [άρθρο (...) 47 παρ. Α4 (...) του ν. 3205/2003 (...)], β) χρόνου υπηρεσίας [άρθρα (...) 47 παρ. Α1 (...) του ν. 3205/2003 (...)] γ) (...) ι) μεταπτυχιακών σπουδών [άρθρο (...) 47 παρ. 2 (...) του ν. 3205/2003 (...)] (...) ιβ) κινήτρου απόδοσης [άρθρο (...) 47 παρ. Α3 του ν. 3205/2003] (...)» (όπως η παράγραφος αυτή τροποποιήθηκε με τις παρ. 3 και 4 του άρθρου 90 του ν. 3842/2010, Α' 58). Ακολούθως, με το άρθρο τρίτο του ν. 3845/2010 «Μέτρα για την εφαρμογή του μηχανισμού στήριξης της ελληνικής οικονομίας από τα κράτη - μέλη της Ζώνης του ευρώ και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο» (Α' 65/6.5.2010) ορίσθηκαν τα εξής: «1. Τα πάσης φύσεως επιδόματα, αποζημιώσεις και αμοιβές γενικά, καθώς και τα με οποιαδήποτε άλλη ονομασία οριζόμενα και από οποιαδήποτε γενική ή ειδική διάταξη προβλεπόμενα των λειτουργών και υπαλλήλων των φορέων της παραγράφου 2 του άρθρου 1 του ν. 3833/2010 (...) μειώνονται κατά ποσοστό οκτώ τοις εκατό (8%). 2. Από τη μείωση της προηγούμενης παραγράφου εξαιρούνται τα επιδόματα που προβλέπονται στην παράγραφο 3 του άρθρου 1 του ν. 3833/2010, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει. 3. (...) 6. Τα επιδόματα εορτών Χριστουγέννων, Πάσχα και αδειάς που προβλέπονται από οποιαδήποτε γενική ή ειδική διάταξη ή ρήτρα ή όρο συλλογικής σύμβασης εργασίας, διαιτητική απόφαση ή με ατομική σύμβαση εργασίας ή συμφωνία, για λειτουργούς, υπαλλήλους και μισθωτούς που υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής των παραγράφων 1 έως και 4 (...) καθορίζονται ως εξής: α) Το επίδομα εορτών Χριστουγέννων σε πεντακόσια (500) ευρώ. β) Το επίδομα εορτών Πάσχα σε

διακόσια πενήντα (250) ευρώ. γ) Το επίδομα αδείας, σε διακόσια πενήντα (250) ευρώ. Τα επιδόματα του προηγούμενου εδαφίου καταβάλλονται εφόσον οι πάσης φύσεως τακτικές αποδοχές, επιδόματα και αμοιβές, συμπεριλαμβανομένων και των επιδομάτων του προηγούμενου εδαφίου, δεν υπερβαίνουν κατά μήνα, υπολογιζόμενες σε δωδεκάμηνη βάση, τα τρεις χιλιάδες (3.000) ευρώ. Αν με την καταβολή των επιδομάτων του πρώτου εδαφίου της παραγράφου αυτής, οι πάσης φύσεως τακτικές αποδοχές, επιδόματα και αμοιβές υπερβαίνουν το ύψος αυτό, τα επιδόματα του πρώτου εδαφίου της παραγράφου αυτής καταβάλλονται μέχρι του ορίου των τριών χιλιάδων (3.000) ευρώ, με ανάλογη μείωσή τους. 7. (...)». Με το άρθρο 38 παρ. 5 του ν. 3986/2011 «Επείγοντα μέτρα εφαρμογής Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012-2015» (Α' 152) ορίστηκε ότι «Αναστέλλονται από 1.7.2011 και μέχρι τη θέσπιση νέου ενιαίου μισθολογίου: α) Οι διατάξεις (...) της παραγράφου Α.1. του άρθρου 47 (...) του ν. 3205/2003 [που προβλέπουν το επίδομα χρόνου υπηρεσίας των διπλωματικών υπαλλήλων] (...)», η δε ρύθμιση αυτή διατηρήθηκε σε ισχύ με την παρ. 2 του άρθρου 27 του ν. 4024/2011 (Α' 226), στην οποία προστέθηκαν οι λέξεις «και μέχρι την τροποποίηση των διατάξεων του Β' Μέρους του ν. 3205/2003 με τις οποίες επέρχονται μειώσεις στα ειδικά μισθολόγια», με το εδάφιο β' της περίπτωσης 38 της αναφερομένης κατωτέρω Υποπαραγράφου Γ.1. της Παραγράφου Γ. του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012. Με το άρθρο 55 παρ. 23 περ. β' του ν. 4002/2011 «Τροποποίηση της συνταξιοδοτικής νομοθεσίας του Δημοσίου - Ρυθμίσεις για την ανάπτυξη και τη δημοσιονομική εξυγίανση (...)» (Α' 180) μειώθηκε από 1.7.2011 κατά ποσοστό 30% το προβλεπόμενο από την παρ. 3 του άρθρου 47 του ν. 3205/2003

κίνητρο απόδοσης που λάμβαναν οι διπλωματικοί υπάλληλοι. Σύμφωνα δε με την αιτιολογική έκθεση επί της σχετικής τροπολογίας, «με την προτεινόμενη διάταξη της παραγράφου 23 κρίνεται αναγκαία η μείωση των επιδομάτων που λειτουργούν ως κίνητρο απόδοσης ή ταχύτερης διεκπεραίωσης ή ειδικής απασχόλησης του έργου των δημοσίων λειτουργών και υπαλλήλων στο πλαίσιο της αντιμετώπισης της δημοσιονομικής κρίσης και του περιορισμού του μισθολογικού κόστους, με τελικό στόχο τη μείωση των δημοσίων δαπανών».

8. Περαιτέρω, με το ν. 4046/2012, γνωστό και ως «Μνημόνιο II» (Α΄ 28/14.2.2012), εγκρίθηκε το Σχέδιο του Μνημονίου Συνεννόησης (Memorandum of Understanding) μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της Τράπεζας της Ελλάδος, που προσαρτήθηκε στον εν λόγω νόμο ως Παράρτημα V (άρθρο 1 παρ. 2), ως προϋπόθεση για την υπογραφή και τη θέση σε ισχύ των Συμβάσεων Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης μεταξύ του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Ε.Τ.Χ.Σ.), της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Τράπεζας της Ελλάδος, τα σχέδια των οποίων επίσης εγκρίθηκαν με τον ίδιο νόμο (άρθρο 1 παρ. 1) και προσαρτήθηκαν σ' αυτόν (Παραρτήματα I έως IV). Το εν λόγω Μνημόνιο Συνεννόησης αποτελείται από τα ακόλουθα μέρη: α) Μνημόνιο Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής (Memorandum of Economic and Financial Policies), β) Μνημόνιο Συνεννόησης στις Συγκεκριμένες Προϋποθέσεις Οικονομικής Πολιτικής (Memorandum of Understanding on Specific Economic Policy Conditionality) και γ) Τεχνικό Μνημόνιο Συνεννόησης (Technical Memorandum of Understanding). Στο πρώτο από τα ανωτέρω τρία επί μέρους Μνημόνια, δηλαδή στο Μνημόνιο Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής, το οποίο

προσαρτάται στον ν. 4046/2012 ως Παράρτημα V1, μεταξύ άλλων, αναφέρονται τα εξής στο κεφάλαιο με τίτλο «Δημοσιονομική Πολιτική»: «(...) 7. Οι βασικές μεταρρυθμίσεις, συμπεριλαμβανομένων αυτών που έχουν καθοριστεί στη ΜΔΣ και στον προϋπολογισμό του 2012, περιλαμβάνουν: (...) Μεταρρύθμιση της αποζημίωσης των υπαλλήλων του δημόσιου τομέα. Μέχρι το τέλος Ιουνίου 2012, θα μεταρρυθμίσουμε τα ειδικά μισθολόγια του δημοσίου (που αφορούν το ένα τρίτο της μισθολογικής δαπάνης του δημόσιου τομέα). Σε συμφωνία με τις αρχές της μεταρρύθμισης που ξεκίνησε το 2011, θα προσαρμόσουμε τις αποδοχές για τα ειδικά μισθολόγια (συμπεριλαμβανομένων των δικαστών, των διπλωματών, των μετακλητών, των ιατρών, των καθηγητών, της αστυνομίας και των ένοπλων δυνάμεων), ενώ θα προστατεύσουμε όσους είναι στις χαμηλότερες μισθολογικές κλίμακες με στόχο την πραγματοποίηση μόνιμων καθαρών εξοικονομήσεων ύψους περίπου 0,2 τοις εκατό του ΑΕΠ σε ετήσια βάση. Θα αναθεωρήσουμε επίσης το νέο σύστημα προαγωγών για να διασφαλίσουμε ότι υπάρχουν οι κατάλληλοι έλεγχοι κατά της αύξησης του μισθολογικού κόστους μέσω των προαγωγών (...) 8. (...) Δεδομένης της χαμηλής εισπραξίας φόρων σε σύγκριση με τις άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, η στρατηγική προσαρμογής μας βασίζεται στην εισαγωγή εκτενών μεταρρυθμίσεων στη φορολογική διοίκηση (...) 9. Έχουμε δεσμευτεί να πετύχουμε τον δημοσιονομικό μας στόχο και είμαστε έτοιμοι να λάβουμε διορθωτικά μέτρα στην περίπτωση υποαπόδοσης. Τα διορθωτικά μέτρα, εάν κριθούν αναγκαία, θα περιλαμβάνουν πρόσθετες στοχευμένες μειώσεις στο μισθολογικό κόστος του δημόσιου τομέα και στις κοινωνικές δαπάνες (...)». Στο δεύτερο από τα ανωτέρω δύο Μνημόνια, δηλαδή στο Μνημόνιο Συνεννόησης στις Συγκεκριμένες Προϋποθέσεις Οικονομικής

Πολιτικής, το οποίο προσαρτάται στον ν. 4046/2012 ως Παράρτημα V2, αναφέρονται, μεταξύ άλλων, στο κεφάλαιο 1 με τίτλο «Δημοσιονομική εξυγίανση» τα εξής: «(...) Πριν την εκταμίευση, η Κυβέρνηση προβαίνει επίσης στις ακόλουθες εκκρεμείς ενέργειες: (...) Μέχρι τον Ιούνιο του 2012 η Κυβέρνηση θα θεσπίσει νομοθετικά μία μείωση κατά μέσο όρο 10% στα αποκαλούμενα «ειδικά μισθολόγια» του δημοσίου τομέα, στα οποία το νέο μισθολόγιο δεν ισχύει. Τούτο θα εφαρμοσθεί από την 1η Σεπτεμβρίου 2012 και εντεύθεν και θα επιφέρει εξοικονομήσεις της τάξεως των 114 εκατομμυρίων Ευρώ τουλάχιστον (με αντίκτυπο μεταφοράς 226 εκατομμυρίων Ευρώ το 2013) (καθαρό ποσόν αφού ληφθεί υπόψη η επίπτωση επί των φόρων και των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης) (...) Η Κυβέρνηση δηλώνει την ετοιμότητά της να ορίσει και να θεσπίσει πρόσθετα μέτρα, εάν παραστεί ανάγκη, έτσι ώστε να τηρηθούν οι δημοσιονομικοί στόχοι (...)». Στη συνέχεια, με τον ν. 4051/2012 (Α' 40/29.2.2012) εισήχθησαν επείγουσες ρυθμίσεις για την εφαρμογή του κατά τα ανωτέρω εγκριθέντος Μνημονίου Συνεννόησης και επήλθαν οι αναγκαίες προσαρμογές στον εγκριθέντα με τον ν. 4032/2011 (Α' 257) προϋπολογισμό του οικονομικού έτους 2012. Στην αιτιολογική έκθεση επί του άρθρου 2 του νόμου αυτού αναφέρεται ότι «(...) η μεγαλύτερη από την αναμενόμενη ύφεση της ελληνικής οικονομίας είχε ως αποτέλεσμα την εμφάνιση αποκλίσεων μεταξύ των αρχικών εκτιμήσεων και των τελικών αποτελεσμάτων του οικονομικού έτους 2011. Συνέπεια της απόκλισης αυτής είναι η ανάγκη επανακαθορισμού των μεγεθών του προϋπολογισμού του 2012 έτσι ώστε να είναι εφικτή η σύγκλιση με τους στόχους που έχουν τεθεί με το αναθεωρημένο Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής που έχει εγκριθεί από τη Βουλή. Οι παρεμβάσεις

που γίνονται για την αντιστάθμιση των εκτιμώμενων αποκλίσεων αποτυπώνονται στον κατωτέρω πίνακα (...). Στον πίνακα αυτό με τίτλο «Νέες Δημοσιονομικές παρεμβάσεις» προβλέφθηκε, όσον αφορά στον κρατικό προϋπολογισμό, μεταξύ άλλων, εξοικονόμηση της τάξης των 205 εκατομμυρίων ευρώ από τη μείωση των ειδικών μισθολογίων (στοιχ. 10). Ακολούθως, στις 9 Μαρτίου 2012, ολοκληρώθηκε η διαδικασία για την αναδιάρθρωση του ελληνικού χρέους (PSI) με την ανταλλαγή ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου, συνολικής ονομαστικής αξίας 198,045 δισεκατομμυρίων ευρώ έναντι νέων ομολόγων, ονομαστικής αξίας 92,072 δισεκατομμυρίων ευρώ, γεγονός που οδήγησε σε άμεση μείωση του δημοσίου χρέους της χώρας κατά 105,973 δισεκατομμύρια ευρώ και σε περιορισμό των μελλοντικών δαπανών για τόκους. Ενόψει της ολοκλήρωσης της διαδικασίας αναδιάρθρωσης του ελληνικού χρέους και της ανακοίνωσης από την ελληνική κυβέρνηση, το Φεβρουάριο του 2012, μέτρων με στόχο τη μείωση του πρωτογενούς ελλείμματος κατά το 2012, συμπεριλαμβανομένης και της έγκρισης συμπληρωματικού προϋπολογισμού, εκδόθηκε η 2012/211/ΕΕ απόφαση του Συμβουλίου της 13^{ης} Μαρτίου 2012 (L 113), με την οποία τροποποιήθηκε η 2011/734/ΕΕ προηγούμενη απόφασή του. Στην τελευταία αυτή απόφαση, όπως τροποποιήθηκε, γίνεται μνεία της λήψης μέτρων δημοσιονομικής προσαρμογής από την Ελλάδα για τη μείωση του υπερβολικού ελλείμματος, μεταξύ δε των μέτρων αυτών περιλαμβάνεται (άρθρο 2 στοιχείο α' περίπτ. ε') και η «μείωση κατά 12% κατά μέσο όρο των «ειδικών μισθών» του δημόσιου τομέα για τους οποίους δεν ισχύει το νέο μισθολόγιο. Αυτό θα ισχύει από την 1η Ιουλίου 2012 και θα έχει ως αποτέλεσμα την

εξοικονόμηση τουλάχιστον 205 εκατ. ευρώ (αφού ληφθεί υπόψη η επίπτωση στους φόρους και στις εισφορές κοινωνικής ασφάλισης)».

9. Ακολούθως, εκδόθηκε ο ν. 4093/2012 «Έγκριση Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016 - Επείγοντα Μέτρα Εφαρμογής του ν. 4046/2012 και του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016» (Α' 222/19.11.2012). Με τις διατάξεις της Παραγράφου Α (με τίτλο ΕΓΚΡΙΣΗ ΜΕΣΟΠΡΟΘΕΣΜΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ 2013-2016) του άρθρου πρώτου του νόμου αυτού εγκρίθηκε το εν λόγω Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου (βλ. σχετ. κείμενο του Υπουργείου Οικονομικών Οκτωβρίου 2012) και ιδίως τα εκτιθέμενα στην ενότητα 1 «Δημοσιονομική στρατηγική και πολιτικές» του Κεφαλαίου 3 του Μεσοπρόθεσμου, υποενότητα 1.4 «Η νέα δημοσιονομική προσπάθεια στην περίοδο 2013-2016», καθώς και στους συνοδεύοντες αυτό πίνακες, οι οποίοι προσαρτήθηκαν ως Παράρτημα στο ν. 4093/2012, «οι καθυστερήσεις στην εφαρμογή των πολιτικών, κυρίως στον τομέα των διαρθρωτικών αλλαγών και η περιορισμένη εφαρμογή ή/και χαμηλότερη αποδοτικότητα κάποιων μέτρων, που οδήγησαν σε πολύ χαμηλότερες αποδόσεις του συνολικού πακέτου των μέτρων της προηγούμενης περιόδου σε σχέση με τους αρχικούς υπολογισμούς, σε συνδυασμό και με την βαθύτερη, από ότι προβλεπόταν, ύφεση, δημιούργησαν μεγάλες αποκλίσεις ακόμη και από τους χαμηλότερους (μετά την επιμήκυνση) στόχους του πρωτογενούς ελλείμματος Γενικής Κυβέρνησης της περιόδου 2013-2016. Προκειμένου να επανέλθει το πρόγραμμα στις αρχικές του προβλέψεις, κρίθηκε απαραίτητο να συνεχισθεί και να ενταθεί η δημοσιονομική προσαρμογή

(...)). Προβλέπεται δε ότι το δημοσιονομικό όφελος από τον εξορθολογισμό των ειδικών μισθολογίων θα υπερβεί τα 257 εκατομμύρια ευρώ, για την περίοδο 2013-2016. Τέλος, στην ενότητα 5 «Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού» του ίδιου Κεφαλαίου 3 υπό ενότητα 5.3.1 αναφέρεται ότι «Οι δαπάνες για μισθούς εμφανίζονται μειωμένες κατά 2.490 εκατ. ευρώ, το 2016 σε σύγκριση με την σχετική εκτίμηση για το 2012 προ της λήψεως των μέτρων. Συγκεκριμένα, εκτιμάται ότι θα ανέλθουν σε 13.112 εκατ. ευρώ ή 6,76% του ΑΕΠ το 2012, σε 11.811 εκατ. ευρώ ή 6,45% του ΑΕΠ το 2013, σε 11.248 εκατ. ευρώ ή 6,16% του ΑΕΠ το 2014, σε 10.942 εκατ. ευρώ ή 5,83% του ΑΕΠ το 2015 και σε 10.630 εκατ. ευρώ ή 5,41% του ΑΕΠ το 2016. Η διαμόρφωση των εξοικονομήσεων στο ύψος των ανωτέρω δαπανών, εκτιμάται ότι θα επιτευχθεί ως αποτέλεσμα των εξής σχεδιαζομένων παρεμβάσεων: - εξορθολογισμός ειδικών μισθολογίων (...)).».

10. Εξάλλου, με τις διατάξεις των περιπτώσεων 13-36 της Υποπαραγράφου Γ.1. (με τίτλο «ΜΙΣΘΟΛΟΓΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΟΜΕΑ»), της Παραγράφου Γ. (με τίτλο «ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΘΕΜΑΤΩΝ ΓΕΝΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ») του άρθρου πρώτου του ανωτέρω νόμου, επήλθαν μειώσεις σε όλα τα χαρακτηρισθέντα από τον νομοθέτη ως «ειδικά μισθολόγια», με βάση τα οποία αμείβονται διάφορες κατηγορίες λειτουργών και υπαλλήλων. Ειδικότερα, με την περίπτωση 1 της ανωτέρω Υποπαραγράφου (Γ.1.) ορίστηκε ότι «Τα επιδόματα εορτών Χριστουγέννων, Πάσχα και αδείας, που προβλέπονται από οποιαδήποτε γενική ή ειδική διάταξη (...) για λειτουργούς, υπαλλήλους και μισθωτούς του Δημοσίου (...) καταργούνται από 1.1.2013», ενώ με τις διατάξεις

της περίπτωσης 28, όπως αντικαταστάθηκαν – αναδιατυπώθηκαν (χωρίς διαφοροποίηση των προβλεπόμενων ποσών) με τις παρ. 1 και 2 του άρθρου 9 του ν. 4111/2013 (Α΄ 18), που ισχύουν από 19.11.2012, σύμφωνα με την παράγραφο 3 του άρθρου 9 του τελευταίου νόμου, τροποποιήθηκαν τα άρθρα 46 παρ. 1 και 2 και 47 παρ. 5 και 6 του ν. 3205/2003 και επήλθαν περαιτέρω μειώσεις στις αποδοχές των υπαλλήλων του διπλωματικού κλάδου του Υπουργείου Εξωτερικών και των λοιπών συναφών κατηγοριών, με τη μείωση του βασικού μισθού του Ακολούθου Πρεσβείας, τη μείωση των συντελεστών, βάσει των οποίων καθορίζονται οι βασικοί μισθοί των λοιπών βαθμίδων, και τη μείωση των προβλεπόμενων στις παρ. 5 και 6 του άρθρου 47 του ν. 3205/2003 επιδομάτων. Συγκεκριμένα, στην προαναφερθείσα περίπτωση 28 ορίζονται τα εξής: «1. Οι παράγραφοι 1 και 2 του άρθρου 46 του ν. 3205/2003, όπως τροποποιήθηκαν με τις διατάξεις της υποπερίπτωσης Γ΄ της περίπτωσης 28 της υποπαραγράφου 1 της παραγράφου Γ΄ του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, αντικαθίστανται από 1.8.2012, ως εξής: “1. Ο μηνιαίος βασικός μισθός όλων των βαθμών της ιεραρχίας των υπαλλήλων του διπλωματικού κλάδου του Υπουργείου Εξωτερικών, του επιστημονικού προσωπικού της Ειδικής Νομικής Υπηρεσίας, των υπαλλήλων του κλάδου Εμπειρογνομόνων, καθώς και του κλάδου Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων του ίδιου Υπουργείου, καθορίζεται με βάση το βασικό μισθό του Ακολούθου Πρεσβείας, ο οποίος πολλαπλασιάζεται με τους παρακάτω συντελεστές και στρογγυλοποιείται στην πλησιέστερη μονάδα ευρώ: α. Πρέσβης 1,79 β. Πληρεξούσιος Υπουργός Α΄ Τάξεως, Ειδικός Νομικός Σύμβουλος και Νομικός Σύμβουλος Α΄, Εμπειρογνώμονας Πρεσβευτής Σύμβουλος Α΄ Τάξεως και Γενικός Σύμβουλος

Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων Α΄ 1,67 γ. Πληρεξούσιος Υπουργός Β΄ Τάξεως, Νομικός Σύμβουλος Β΄, Εμπειρογνώμονας Πρεσβευτής Σύμβουλος Β΄ Τάξεως και Γενικός Σύμβουλος Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων Β΄ 1,56 δ. Σύμβουλος Πρεσβείας Α΄ Τάξεως, Αναπληρωτής Νομικός Σύμβουλος, Εμπειρογνώμονας Α΄ Τάξεως και Σύμβουλος Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων Α΄ 1,44 ε. Σύμβουλος Πρεσβείας Β΄ Τάξεως, Εμπειρογνώμονας Β΄ Τάξεως και Σύμβουλος Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων Β΄ 1,33 στ. Γραμματέας Πρεσβείας Α΄ Τάξεως, Εισηγητής της Ειδικής Νομικής Υπηρεσίας και Γραμματέας Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων Α΄ 1,25 ζ. Γραμματέας Πρεσβείας Β΄ Τάξεως και Γραμματέας Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων Β΄ 1,17 η. Γραμματέας Πρεσβείας Γ΄ Τάξεως και Γραμματέας Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων Γ΄ 1,09 θ. Ακόλουθος Πρεσβείας και Ακόλουθος Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων 1,00. 2. Για τη διαμόρφωση των νέων βασικών μισθών της προηγούμενης παραγράφου ο μηνιαίος βασικός μισθός του Ακολούθου Πρεσβείας ορίζεται σε χίλια εξήντα ένα (1.061) ευρώ. 2. Οι παράγραφοι 5 και 6 του άρθρου 47 του ν. 3205/2003, όπως τροποποιήθηκαν με τις διατάξεις της υποπερίπτωσης ΙΙΙ της περίπτωσης 28 της υποπαραγράφου 1 της παραγράφου Γ΄ του ν. 4093/2012 αντικαθίστανται από 1.8.2012 ως εξής: “5. Ξενίας – παράστασης και ξένων γλωσσών, οριζόμενο ως εξής: α. Για το βαθμό του Ακολούθου Πρεσβείας και Ακολούθου Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων διακόσια τριάντα ένα (231) ευρώ. β. Για το βαθμό του Γραμματέα Πρεσβείας Γ΄ μέχρι και για το βαθμό του Γραμματέα Πρεσβείας Α΄, για το βαθμό του Εισηγητή της Ειδικής Νομικής Υπηρεσίας, καθώς και για το βαθμό του Γραμματέα Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων Γ΄ μέχρι και

το βαθμό του Γραμματέα Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων Α΄, διακόσια τριάντα ένα (231) ευρώ. γ. Για το βαθμό Συμβούλου Πρεσβείας Β΄, Εμπειρογνώμονα Β΄ Τάξεως και Συμβούλου Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων Β΄ διακόσια σαράντα επτά (247) ευρώ. δ. Για το βαθμό Συμβούλου Πρεσβείας Α΄, του Αναπληρωτή Νομικού Συμβούλου, του Εμπειρογνώμονα Α΄ Τάξεως και Συμβούλου Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων Α΄, τριακόσια πέντε (305) ευρώ. ε. Για το βαθμό του Πληρεξουσίου Υπουργού Β΄, του Νομικού Συμβούλου Β΄, του Εμπειρογνώμονα Πρεσβευτή Συμβούλου Β΄, Γενικού Συμβούλου Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων Β΄ και για όλους τους ανώτερους βαθμούς τριακόσια δεκαοκτώ (318) ευρώ. 6. Πάγια αποζημίωση, λόγω των ειδικών συνθηκών προσφοράς διπλωματικών ή επιστημονικών υπηρεσιών και της απασχόλησής τους πέραν του κανονικού ωραρίου εργασίας, οριζόμενη κατά βαθμό ως εξής: α. Ακόλουθος Πρεσβείας και Ακόλουθος Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων εκατόν δώδεκα (112) ευρώ. β. Γραμματέας Πρεσβείας Γ΄ Τάξεως και Γραμματέας Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων Γ΄, εκατόν δώδεκα (112) ευρώ. γ. Γραμματέας Πρεσβείας Β΄ Τάξεως και Γραμματέας Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων Β΄, εκατόν πενήντα τέσσερα (154) ευρώ. δ. Γραμματέας Πρεσβείας Α΄ Τάξεως, Εισηγητής της Ειδικής Νομικής Υπηρεσίας και Γραμματέας Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων Α΄, εκατόν ενενήντα τέσσερα (194) ευρώ. ε. Σύμβουλος Πρεσβείας Β΄ Τάξεως, Εμπειρογνώμονας Β΄ Τάξεως και Σύμβουλος Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων Β΄, διακόσια πενήντα έξι (256) ευρώ. στ. Σύμβουλος Πρεσβείας Α΄ Τάξεως, Αναπληρωτής Νομικός Σύμβουλος, Εμπειρογνώμονας Α΄ Τάξεως και Σύμβουλος Οικονομικών και Εμπορικών

Υποθέσεων Α΄, τριακόσια δεκατρία (313) ευρώ. ζ. Πληρεξούσιος Υπουργός Β΄ Τάξεως, Νομικός Σύμβουλος Β΄, Εμπειρογνώμονας Πρεσβευτής Σύμβουλος Β΄ Τάξεως και Γενικός Σύμβουλος Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων Β΄, τριακόσια ενενήντα τρία (393) ευρώ. η. Πληρεξούσιος Υπουργός Α΄ Τάξεως, Ειδικός Νομικός Σύμβουλος και Νομικός Σύμβουλος Α΄, Εμπειρογνώμονας Πρεσβευτής Σύμβουλος Α΄ Τάξεως και Γενικός Σύμβουλος Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων Α΄, τετρακόσια εβδομήντα (470) ευρώ. θ. Πρέσβης πεντακόσια πέντε (505) ευρώ». Όσον αφορά στο κίνητρο απόδοσης της παρ. 3 του άρθρου 47 του ν. 3205/2003, αυτό με την υποπερίπτωση ΙΙ της ως άνω περίπτωσης 28 καθορίστηκε από 1.8.2012 σε 130,00 (από 146,00) ευρώ. Περαιτέρω, στην περίπτωση 37 της ανωτέρω Υποπαραγράφου Γ.1. ορίστηκε ότι «Ο χρόνος και ο τρόπος επιστροφής των αχρεωστήτως καταβληθεισών αποδοχών ή συντάξεων, που προκύπτουν από την εφαρμογή των διατάξεων της παρούσας υποπαραγράφου, καθορίζεται με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών». Κατ' εξουσιοδότηση δε της τελευταίας αυτής διάταξης εκδόθηκε η υπ' αριθ. οικ.2/83408/022/14.11.2012 απόφαση του Αναπληρωτή Υπουργού Οικονομικών με τίτλο «Επιστροφή των αχρεωστήτως καταβληθεισών αποδοχών και συντάξεων που προκύπτουν από την εφαρμογή των διατάξεων της υποπαραγράφου Γ1 του άρθρου πρώτου του Ν. 4093/2012 (ΦΕΚ 222 Α΄/12-11-2012)» (Β΄ 3017), στην οποία ορίζονται τα εξής: «1. Τα ποσά που προκύπτουν από τη μείωση των αποδοχών και συντάξεων κατ' εφαρμογή των διατάξεων των περιπτώσεων 13 έως 36 της υποπαραγράφου Γ1 της παραγράφου Γ του άρθρου πρώτου του Ν. 4093/2012 (ΦΕΚ 222/Α΄/12-11-2012) και αντιστοιχούν στο χρονικό διάστημα από 1.8.2012 μέχρι την εφαρμογή του νόμου αυτού, η οποία

δεν μπορεί να υπερβαίνει τη μισθοδοσία ή σύνταξη του μηνός Ιανουαρίου 2013, παρακρατούνται από τη μισθοδοσία ή σύνταξη των μηνών Ιανουαρίου έως Δεκεμβρίου 2013, ως εξής: (α) για ποσά μέχρι εκατό ευρώ (€100) εφάπαξ, (β) για ποσά μέχρι διακόσια πενήντα ευρώ (€250) σε δύο ισόποσες μηνιαίες δόσεις, (γ) για ποσά μέχρι πεντακόσια ευρώ (€500) σε τρεις ισόποσες μηνιαίες δόσεις, (δ) για ποσά μέχρι επτακόσια πενήντα ευρώ (€750) σε τέσσερις ισόποσες μηνιαίες δόσεις, (ε) για ποσά μέχρι χίλια ευρώ (€1.000) σε πέντε ισόποσες μηνιαίες δόσεις, (στ) για ποσά μέχρι χίλια πεντακόσια ευρώ (€1.500) σε έξι ισόποσες μηνιαίες δόσεις, (ζ) για ποσά μέχρι δύο χιλιάδες ευρώ (€2.000) σε επτά ισόποσες μηνιαίες δόσεις, (η) για ποσά μέχρι δύο χιλιάδες πεντακόσια ευρώ (€2.500) σε οκτώ ισόποσες μηνιαίες δόσεις, (θ) για ποσά μέχρι τρεις χιλιάδες ευρώ (€3.000) σε εννιά ισόποσες μηνιαίες δόσεις, (ι) για ποσά μέχρι τέσσερις χιλιάδες ευρώ (€4.000) σε δέκα ισόποσες μηνιαίες δόσεις, (ια) για ποσά μέχρι πέντε χιλιάδες ευρώ (€5.000) σε έντεκα ισόποσες μηνιαίες δόσεις, (ιβ) για ποσά άνω των πέντε χιλιάδων ευρώ (€5.000) σε δώδεκα ισόποσες μηνιαίες δόσεις. Σε όλες τις ανωτέρω περιπτώσεις καταληκτική ημερομηνία για την παρακράτηση των οφειλόμενων ποσών είναι η 31-12-2013. 2. Επισημαίνεται ότι τα ανωτέρω ποσά αναφέρονται σε αυτά που προκύπτουν από τις μεικτές αποδοχές ή τη μεικτή σύνταξη του υπαλλήλου, λειτουργού, στρατιωτικού ή συνταξιούχου, αφαιρουμένων των προβλεπομένων κρατήσεων. Τα οφειλόμενα ποσά που προκύπτουν από την ανωτέρω μείωση θα παρακρατούνται αναλογικά από τους οικείους κωδικούς που εκταμιεύθηκαν. 3. Στην περίπτωση που λειτουργός, υπάλληλος ή στρατιωτικός αποχώρησε από την υπηρεσία λόγω συνταξιοδότησης και έχει εισπράξει αποδοχές, στις οποίες δεν έχει εφαρμοσθεί η προβλεπόμενη

από τις διατάξεις του κοινοποιούμενου νόμου μείωση, τα σχετικά αχρεωστήτως καταβληθέντα ποσά θα παρακρατηθούν συμψηφιστικά από τη σύνταξή του ή σε περίπτωση μεταβίβασης αυτής, από τη σύνταξη των μελών της οικογένειάς του. Η παρακράτηση γίνεται με πράξη του αρμόδιου Διευθυντή Συντάξεων, ύστερα από σχετική βεβαίωση του εκκαθαριστή αποδοχών, για το ποσό που καταβλήθηκε. 4. Στην περίπτωση που λειτουργός, υπάλληλος ή στρατιωτικός αποχώρησε από την υπηρεσία για οποιοδήποτε λόγο, πλην της περίπτωσης της συνταξιοδότησης, και έχει εισπράξει αποδοχές, στις οποίες δεν έχει εφαρμοσθεί η προβλεπόμενη από τις διατάξεις του κοινοποιούμενου νόμου μείωση, τα σχετικά αχρεωστήτως καταβληθέντα ποσά θα πρέπει να επιστραφούν εφάπαξ. Σε περίπτωση που οι ανωτέρω αρνηθούν την επιστροφή των αχρεωστήτως καταβληθέντων, γίνεται σε αυτούς καταλογισμός σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 33 του Ν. 2362/1995 (ΦΕΚ 247 Α)».

11. Στην αιτιολογική έκθεση του ως άνω ν. 4093/2012 αναφέρονται, ως προς την Παράγραφο Γ «ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΘΕΜΑΤΩΝ ΓΕΝΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ», Υποπαράγραφος Γ.1. «ΜΙΣΘΟΛΟΓΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΟΜΕΑ», τα εξής: «Με τις παρούσες διατάξεις ρυθμίζονται θέματα μισθολογικού περιεχομένου, τα οποία προβλέπονται στο πλαίσιο εφαρμογής του Μεσοπρόθεσμου Προγράμματος Δημοσιονομικής Προσαρμογής. Ειδικότερα: (...) Με τις διατάξεις των περιπτώσεων 13 έως 36 προβλέπονται, από 1.8.2012, οι μειώσεις επί των αποδοχών όλων των αμειβομένων με ειδικά μισθολόγια. Με τις διατάξεις της περίπτωσης 37, προβλέπεται ότι με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών θα καθορισθεί ο χρόνος και ο τρόπος επιστροφής των αχρεωστήτως καταβληθεισών

αποδοχών, λόγω της εφαρμογής των διατάξεων που προβλέπουν την περικοπή των αποδοχών των αμειβομένων με ειδικά μισθολόγια. Με τις διατάξεις της περίπτωσης 38 καθορίζονται θέματα που αναφέρονται στη χορήγηση χρονοεπιδόματος σε όλους τους λειτουργούς και υπαλλήλους του Δημοσίου που αμείβονται με ειδικά μισθολόγια». Επ' ευκαιρία δε της διάταξης της υποπερίπτωσης β', της περίπτωσης 38, της Υποπαραγράφου Γ.1., της Παραγράφου Γ., του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, ορίσθηκε, με την υπ' αριθ. 2/85127/0022/22.11.2012 πράξη του Αναπληρωτή Υπουργού Οικονομικών, με την οποία κοινοποιήθηκαν οι διατάξεις της ανωτέρω Υποπαραγράφου Γ.1. στα αρμόδια για την εφαρμογή τους όργανα, ότι επαναφέρονται μεν σε ισχύ, από 1.8.2012, οι ανασταλείσες με την παρ. 5 του άρθρου 38 του ν. 3986/2011 διατάξεις για τη χορήγηση επιπλέον ποσοστού στο επίδομα χρόνου υπηρεσίας και για τη χορήγηση ή αύξηση του επιδόματος αυτού στους αμειβομένους με βάση ειδικά μισθολόγια και ότι, κατόπιν τούτου, είναι δυνατή πλέον η αναδρομική χορήγηση επιπλέον ποσοστού στο επίδομα χρόνου υπηρεσίας, με τη συμπλήρωση του απαιτούμενου χρόνου υπηρεσίας από 1.7.2011 και εντεύθεν, πλην όμως, τα οικονομικά αποτελέσματα από την κατά τα ανωτέρω χορήγηση επιδόματος χρόνου υπηρεσίας θα γίνει επί των νέων (μειωμένων) αποδοχών που ισχύουν από 1.8.2012 και εντεύθεν και δεν δύνανται να ανατρέχουν σε ημερομηνία προγενέστερη αυτής. Εξάλλου, στην οικεία έκθεση του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους, κατ' άρθρο 75 παρ. 1 του Συντάγματος, αναφέρονται, μεταξύ άλλων, τα εξής: «(...) Παράγραφος Γ. Τροποποιούνται οι μισθολογικές διατάξεις που διέπουν τους φορείς του δημόσιου τομέα ως ακολούθως: - Καταργούνται, από 1-1-2013, τα επιδόματα

εορτών και άδειας υπέρ των υπαλλήλων και λειτουργών του Δημοσίου, των ο.τ.α. και των άλλων ν.π.δ.δ., καθώς και υπέρ των μισθωτών των ν.π.ι.δ. (...)

- Επανακαθορίζονται, αναδρομικά από 1-8-2012, οι μηνιαίες αποδοχές των υπαλλήλων και λειτουργών, που αμείβονται με ειδικά μισθολόγια. Στις κυριότερες από τις κατηγορίες αυτές, οι οποίες καλύπτουν σχεδόν το 99% του συνόλου των μισθοδοτούμενων, επέρχονται μεταβολές: α) στο βασικό μισθό του βαθμού βάσης, β) στους συντελεστές που προσδιορίζουν το ύψος του βασικού μισθού των λοιπών βαθμών της κατηγορίας και γ) στο ύψος επιμέρους επιδομάτων και παροχών. Έτσι, ανά κατηγορία, οι μεταβολές συνοψίζονται ως ακολούθως: I. (...) IV. Μισθολόγιο διπλωματικών υπαλλήλων α) Βασικός μισθός Πρέσβης 1.899 € (σήμερα 2.234 €) Πληρεξούσιος Υπουργός Α΄ Τάξης 1.772 € (σήμερα 2.066 €) Πληρεξούσιος Υπουργός Β΄ Τάξης 1.654 € (σήμερα 1.899 €) Σύμβουλος Πρεσβείας Α΄ Τάξης 1.526 € (σήμερα 1.731 €) Σύμβουλος Πρεσβείας Β΄ Τάξης 1.410 € (σήμερα 1.564 €) Γραμματέας Α΄ Τάξης 1.325 € (σήμερα 1.452 €) Γραμματέας Β΄ Τάξης 1.241 € (σήμερα 1.340 €) Γραμματέας Γ΄ Τάξης 1.157 € (σήμερα 1.229 €) Ακόλουθος Πρεσβείας 1.061 € (σήμερα 1.117 €) β) Κίνητρο απόδοσης Ορίζεται σε 130 €, αντί 146 € που ισχύει, για όλους τους βαθμούς της ιεραρχίας των διπλωματικών. γ) Επίδομα Ξενίας – παράστασης Ορίζεται σε ποσά από 231 € μέχρι 318 €, ανάλογα με το Βαθμό. (Σήμερα κυμαίνεται σε ποσά από 230,74 € μέχρι 365,13 €). δ) Πάγια αποζημίωση Ορίζεται σε ποσά από 112 € μέχρι 505 €, ανάλογα με το βαθμό (Σήμερα κυμαίνεται από 119 € μέχρι 594,25 €). Οι προαναφερόμενες μεταβολές, επηρεάζουν και τις αποδοχές του επιστημονικού προσωπικού της Ειδικής Νομικής Υπηρεσίας, της Ειδικής Νομικής Υπηρεσίας Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων,

καθώς και των υπαλλήλων του κλάδου Εμπειρογνομόνων του ΥΠΕΞ, καθόσον διέπονται από το ίδιο μισθολογικό καθεστώς». Τέλος, στο επικαιροποιημένο Μνημόνιο Συνεννόησης στις Συγκεκριμένες Προϋποθέσεις Οικονομικής Πολιτικής του Δεκεμβρίου 2012 αναφέρονται, μεταξύ άλλων, τα εξής: «10.6 Πρόσθετα δημοσιονομικά μέτρα για το 2012 και Μεσοπρόθεσμη Δημοσιονομική Στρατηγική για 2013-2016. Τα δημοσιονομικά μέτρα στη Μεσοπρόθεσμη Δημοσιονομική Στρατηγική (ΜΔΣ) ως το 2016 περιλαμβάνουν τα ακόλουθα:

1. Εξορθολογισμός του μισθολογικού κόστους κατά 1.110 εκατομμύρια Ευρώ το 2013 και επιπρόσθετα 259 εκατομμύρια Ευρώ το 2014, μέσω: (...) εξορθολογισμού της μισθολογικής δαπάνης της κεντρικής κυβέρνησης (...) προοδευτικές μειώσεις στις μηνιαίες αμοιβές των υπαλλήλων των ειδικών μισθολογίων (δικαστές, διπλωμάτες, γιατροί, διδακτικό προσωπικό ΑΕΙ και ΤΕΙ, ένοπλες δυνάμεις και αστυνομία, υπάλληλοι αεροδρομίων και γενικοί γραμματείς) με εφαρμογή από 1η Αυγούστου 2012, ως ακολούθως: 2 τοις εκατό κάτω από 1000 Ευρώ, 10 τοις εκατό για 1000-1500 Ευρώ, 30 τοις εκατό για 2500-4000 Ευρώ και 35 τοις εκατό από 4000 Ευρώ».

12. Από τα προεκτεθέντα συνάγεται ότι με τις διατάξεις των περιπτώσεων 13-37 της Υποπαραγράφου Γ.1. της Παραγράφου Γ. του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, οι οποίες θεσπίστηκαν από τη Βουλή των Ελλήνων κυριαρχικώς (Ολ. ΣτΕ 2192/2014, 4741/2014 Ολ. Ε.Σ. 4327/2014, πρβλ. Ολ. ΣτΕ 668/2012, 1116/2014), ο νομοθέτης, αφού διαπίστωσε ότι η οικονομική ύφεση συνεχίζεται και ότι η Χώρα εξακολουθεί να έχει «συνεχή προβλήματα με τη φορολογική συμμόρφωση», την είσπραξη ληξιπρόθεσμων οφειλών και την προώθηση των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, αποφάσισε να λάβει και πάλι, μεταξύ άλλων, ως

μέτρο, για την αντιμετώπιση της συνεχιζόμενης οικονομικής και δημοσιονομικής κρίσης, την περαιτέρω μείωση των αποδοχών μισθοδοτούμενων από το Δημόσιο με βάση «ειδικά μισθολόγια» - οι πρώτες περικοπές των οποίων είχαν επιβληθεί με τους νόμους 3833/2010 και 3845/2010, κατ' επίκληση, τότε, του κινδύνου χρεωκοπίας της χώρας - ενόψει, προφανώς, του ότι το μέτρο αυτό, εν αντιθέσει με την είσπραξη των φορολογικών εσόδων, μπορεί να εφαρμοστεί αμέσως και έχει άμεσα αποτελέσματα, αφού με την ψήφιση του προβλεπόμενου τη μείωση νόμου καταβάλλονται αμέσως μειωμένες οι αποδοχές. Αν και καθένα από τα μισθολόγια αυτά αφορούσε διαφορετική κατηγορία λειτουργών ή υπαλλήλων, με απολύτως διακεκριμένα καθήκοντα και αποστολή καθώς και με διαφορετικά τυπικά και ουσιαστικά προσόντα, ο νομοθέτης αντιμετώπισε όλα αυτά τα μισθολόγια συλλήβδην ως ένα ενιαίο οικονομικό μέγεθος, το οποίο έπρεπε, ως σύνολο λαμβανόμενο, να μειωθεί κατά ποσοστό 10% στο πλαίσιο της προσπάθειας μείωσης του δημοσιονομικού ελλείμματος και του δημοσίου χρέους. Από τα δεδομένα αυτά, τα οποία επιβεβαιώνονται, άλλωστε, και από τις προπαρασκευαστικές εργασίες ψήφισης του ν. 4093/2012, συνάγεται, περαιτέρω, ότι ο νομοθέτης, χωρίς να λάβει υπόψη του τους λόγους για τους οποίους είχε θεσπισθεί ιδιαίτερο μισθολόγιο για καθεμία από τις κατηγορίες λειτουργών ή υπαλλήλων στους οποίους αφορούσαν τα ανωτέρω «ειδικά μισθολόγια», προέβη σε μείωση αυτών, αποδίδοντας σημασία, για τον καθορισμό του ύψους της μείωσης σε κάθε μισθολόγιο και σε κάθε βαθμό εντός του αυτού μισθολογίου, μόνο στο μαθηματικό ύψος των έως τότε χορηγούμενων αποδοχών. Με βάση το εξισωτικό αυτό κριτήριο θεσπίστηκαν μεγαλύτερα ποσοστά μείωσης (άνω δηλαδή του 10%, το οποίο εξελήφθη ως μέσος όρος για τις μειώσεις σε όλα τα

μισθολόγια) στα μισθολόγια, στα οποία το ύψος των αποδοχών ήταν κατ' απόλυτο αριθμό υψηλότερο και μικρότερα ποσοστά σε εκείνα, στα οποία το ύψος των αποδοχών ήταν κατ' απόλυτο αριθμό μικρότερο, εντός δε του ιδίου μισθολογίου μείωσε κατά μεγαλύτερο ποσοστό τις αποδοχές των κατεχόντων τους ανώτερους και ανώτατους βαθμούς λειτουργούς και υπαλλήλους (πρβλ. και την αναφορά, στο προσαρτώμενο ως Παράρτημα V1 στο ν. 4046/2012 Μνημόνιο Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής, ότι θα προστατευθούν όσοι «είναι στις χαμηλότερες μισθολογικές κλίμακες», βλ. σχετ. και τις αποφάσεις Ολ. Ε.Σ. 1506/2016, 4327/2014 και Ολ. ΣτΕ 2192 - 2196/2014). Έτσι, κατ' εφαρμογήν του αμιγώς αριθμητικού αυτού κριτηρίου, με τις διατάξεις της περίπτωσης 28 της Υποπαραγράφου Γ.1. της Παραγράφου Γ. του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, όπως αντικαταστάθηκαν – αναδιατυπώθηκαν με τις αντίστοιχες του άρθρου 9 του ν. 4111/2013, επιβλήθηκαν νέες μειώσεις στους βασικούς μισθούς των διπλωματικών υπαλλήλων του Υπουργείου Εξωτερικών και των λοιπών συναφών κατηγοριών, επί τη βάση του βασικού μισθού του Ακολουθού Πρεσβείας και των συντελεστών που εφαρμόζονται επ' αυτού για τον υπολογισμό των βασικών μισθών των λοιπών βαθμών (Γραμματέα Πρεσβείας Α', Β' και Γ' Τάξεως, Συμβούλου Πρεσβείας Α' και Β' Τάξεως, Πληρεξουσίου Υπουργού Α' και Β' Τάξεως και Πρέσβη, όπως και στους εξομοιούμενους με αυτούς), καθώς και στα χορηγούμενα σε αυτούς επιδόματα και αποζημιώσεις (κίνητρο απόδοσης, επίδομα ξενίας - παράστασης και ξένων γλωσσών και πάγια αποζημίωση). Ειδικότερα δε, στις αποδοχές των ανώτερων βαθμών (Πρέσβη, Πληρεξουσίου Υπουργού Α' και Β' Τάξεως και Συμβούλου Πρεσβείας Α' Τάξεως, καθώς και

στους εξομοιούμενους με αυτούς), επιβλήθηκαν μειώσεις μεγαλύτερες (άνω του 10%) έναντι των υπολοίπων βαθμών των διπλωματικών υπαλλήλων (Συμβούλου Πρεσβείας Β΄ Τάξεως, Γραμματέα Πρεσβείας Α΄, Β΄ και Γ΄ Τάξεως και Ακολούθου Πρεσβείας, όπως και στους εξομοιούμενους με αυτούς), όπου οι μειώσεις υπολείπονταν σε ποσοστό το 10%. Οι επελθούσες ως άνω μειώσεις των αποδοχών οδήγησαν και σε αντίστοιχες μειώσεις των συντάξιμων αποδοχών και κατ' επέκταση και των συντάξεων των συνταξιούχων πρώην υπαλλήλων του διπλωματικού κλάδου και των λοιπών συναφών κατηγοριών (μείωση του βασικού μισθού όλων των βαθμών, μείωση κατά 12% των επιδομάτων, αποζημιώσεων και αμοιβών γενικά, κατ' εφαρμογή της παρ. 2 του άρθρου 1 του ν. 3833/2010, πρόσθετη μείωση κατά 8% των πάσης φύσεως επιδομάτων, αποζημιώσεων και αμοιβών γενικά, κατ' εφαρμογή της παρ. 1 του τρίτου άρθρου του ν. 3845/2010, μείωση κατά 30% του κινήτρου απόδοσης - αν και το επίδομα αυτό δεν περιλαμβάνεται στις συντάξιμες αποδοχές - κατ' εφαρμογή της παρ. 23 του άρθρου 55 του ν. 4002/2011, μείωση των επιδομάτων εορτών και αδείας, με τον καθορισμό τους στο ενιαίο ποσό των 1.000,00 ευρώ κατ' έτος και, για όσους ελάμβαναν μηνιαίες μεικτές αποδοχές ανώτερες των 3.000,00 ευρώ, πλήρη κατάργησή τους κ.λπ.). Στις μειώσεις αυτές πρέπει να συνυπολογιστεί και η αναστολή, κατά το χρονικό διάστημα από 1.7.2011 έως 1.8.2012, της χορήγησης των αυξήσεων του επιδόματος χρόνου υπηρεσίας, καθώς και η επιβολή ειδικής εισφοράς αλληλεγγύης για την καταπολέμηση της ανεργίας, η οποία υπολογίζεται σε ποσοστό δύο τοις εκατό (2%) επί των τακτικών αποδοχών και πρόσθετων αμοιβών και αποζημιώσεων (άρθρο 38 παρ. 2 και 5 του ν. 3986/2011) και, τέλος, η κατάργηση, με την περίπτωση 1 της Υποπαραγράφου

Γ.1. της Παραγράφου Γ. του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, των επιδομάτων εορτών και αδείας για όσους εξακολουθούσαν ακόμη να τα λαμβάνουν. Παράλληλα, τόσο το εν ενεργεία προσωπικό του διπλωματικού κλάδου όσο και οι αντίστοιχοι συνταξιούχοι της κατηγορίας αυτής δημοσίων λειτουργών, υπεβλήθησαν και στο σύνολο των γενικής φύσης οικονομικών και φορολογικών μέτρων που ελήφθησαν για την αντιμετώπιση του δημοσιονομικού προβλήματος της Χώρας, τέτοια δε μέτρα ήταν, μεταξύ άλλων, η σταδιακή μείωση του αφορολογήτου ορίου, ο περιορισμός των κλιμακίων και η αύξηση των συντελεστών φορολογίας εισοδήματος (άρθρα 27 του ν. 3986/2011, 1 επ. του ν. 3842/2010, 38 του ν. 4024/2011 κ.ά.), η επιβολή ειδικής εισφοράς αλληλεγγύης (άρθρο 29 του ν. 3986/2011), η διαδοχική αύξηση των συντελεστών του φόρου προστιθέμενης αξίας, η υπαγωγή στους αυξημένους συντελεστές αγαθών και υπηρεσιών που υπάγονταν σε κατώτερη κλίμακα και η αύξηση των ειδικών φόρων κατανάλωσης (άρθρα 12 επ. του ν. 3833/2010, 34 του ν. 3986/2011 κ.ά.), η εξίσωση του φόρου πετρελαίου θέρμανσης και κίνησης (άρθρο 36 του ν. 3986/2011), καθώς και η σταδιακή αύξηση των αντικειμενικών αξιών των ακινήτων και η επιβολή του ειδικού φόρου ηλεκτροδοτούμενων δομημένων επιφανειών (άρθρα 33 του ν. 3986/2011, 53 του ν. 4021/2011) κ.ά.. Όσον αφορά, δε, ειδικά στους συνταξιούχους, αυτοί υπεβλήθησαν και σε άλλα, πέραν των ανωτέρω, μέτρα (άρθρο 11 του ν. 3865/2010, που θέσπισε την εισφορά αλληλεγγύης συνταξιούχων, άρθρο 2 παρ. 13 και 14 του ν. 4002/2011, που αύξησε την εισφορά αλληλεγγύης συνταξιούχων και προέβη σε παρακράτηση μηνιαίας εισφοράς σε συνταξιούχους ηλικίας κάτω των 60 ετών, άρθρο 1 του ν. 4051/2012, που θέσπισε μειώσεις στις συντάξεις που υπερέβαιναν

το ποσό των 1.300,00 ευρώ και, τέλος, ο ίδιος ν. 4093/2012, ο οποίος στην Υποπαράγραφο Β.3. της Παραγράφου Β. του άρθρου πρώτου, όπως τροποποιήθηκε με την παρ. 2 του άρθρου 1 του ν. 4111/2013, προέβλεψε περαιτέρω μειώσεις για τις άνω των 1.000,00 ευρώ συντάξεις σε ποσοστά 5, 10, 15 και 20%, ανάλογα με το ύψος αυτών).

13. Από τις προπαρασκευαστικές, εξάλλου, εργασίες ψήφισης του ν. 4093/2012, από το κείμενο του εγκριθέντος με το νόμο αυτό Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016, καθώς και από το κείμενο του εγκριθέντος με το ν. 4046/2012 Μνημονίου Συνεννόησης, προκύπτει ότι κατά τον προσδιορισμό του ύψους των περικοπών στα «ειδικά μισθολόγια», μεταξύ των οποίων και το μισθολόγιο των υπαλλήλων του διπλωματικού κλάδου του Υπουργείου Εξωτερικών και των λοιπών συναφών κατηγοριών, πέραν του αμιγώς αριθμητικού και, ως εκ τούτου, πρόδηλα απρόσφορου κριτηρίου, της επίτευξης, δηλαδή, συγκεκριμένης μεσοσταθμικής μείωσης του μισθολογικού κόστους του Δημοσίου, δεν ελήφθησαν υπόψη κριτήρια συναφή με την ιδιαιτερότητα κάθε ειδικού μισθολογίου και τον ειδικότερο σκοπό θέσπισης καθενός από αυτά. Ούτε προκύπτει ότι έγιναν ειδικές εκτιμήσεις για τις επιπτώσεις από τις εν λόγω μειώσεις στους αμειβόμενους με τα μισθολόγια αυτά, ούτε αν οι εκ των μειώσεων προερχόμενες επιπτώσεις είναι μικρότερες ή μεγαλύτερες από το οικονομικό όφελος που θα προκύψει, ούτε, τέλος, αν θα μπορούσαν να ληφθούν άλλα μέτρα ισοδυνάμου αποτελέσματος, με μικρότερο κόστος για αυτούς και, ειδικότερα, για τους εν γένει διπλωματικούς υπαλλήλους. Δεν εξετάστηκε, επίσης, αν το ύψος των αποδοχών των υπαλλήλων του διπλωματικού κλάδου και των λοιπών συναφών κατηγοριών, μετά τις νέες

μειώσεις, αντιστοιχεί στην ιδιαιτερότητα της υπηρεσιακής τους κατάστασης και παράλληλα διασφαλίζει ένα επίπεδο αξιοπρεπούς διαβίωσής τους ανάλογο του λειτουργήματος, των καθηκόντων και της αποστολής τους (πρβλ. Ολ. Ε.Σ. 1506/2016, 7412/2015, 4327/2014, Ολ. ΣτΕ 479/2018, 4741/2014). Αντιθέτως, όπως συνάγεται από τα αναφερόμενα στο προσαρτημένο στο ν. 4046/2012 Μνημόνιο Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής, ένας εκ των λόγων για τους οποίους κρίθηκε αναγκαία η λήψη νέων μέτρων, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται και οι νέες μειώσεις στις αποδοχές των υπαλλήλων του διπλωματικού κλάδου και των λοιπών συναφών κατηγοριών, είναι πρωτίστως το γεγονός ότι δεν έχει επιτευχθεί η είσπραξη των φορολογικών εσόδων («συνεχή προβλήματα της Ελλάδας με τη φορολογική συμμόρφωση», «χαμηλή είσπραξη φόρων σε σύγκριση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες»).

14. Κατόπιν των ανωτέρω, οι λόγοι δημοσίου συμφέροντος που επικαλείται η Διοίκηση προς δικαιολόγηση των επίμαχων περικοπών του ν. 4093/2012 (βλ. το από 9.10.2017 υπόμνημα του Ελληνικού Δημοσίου), οι οποίοι ουσιαστικά συνίστανται στην επίτευξη των στόχων του Μεσοπρόθεσμου Προγράμματος, στην εκτέλεση, δηλαδή, του προγράμματος δημοσιονομικής προσαρμογής της Χώρας, αν και δικαιολογούν καταρχήν τη λήψη μέτρων περιστολής των δημοσίων δαπανών, με το να περιορίζονται στην ανάγκη μείωσης του μισθολογικού κόστους του προσωπικού του Δημοσίου για την κάλυψη τμήματος του δημοσιονομικού κενού του προγράμματος προσαρμογής, το οποίο προέκυψε, κυρίως, λόγω της αποτυχίας είσπραξης των προβλεπόμενων φορολογικών εσόδων και των ανείσπρακτων οφειλών παρελθόντων ετών και της αδυναμίας προώθησης των διαρθρωτικού χαρακτήρα μεταρρυθμίσεων του

προγράμματος προσαρμογής, δεν αρκούν για να καταστήσουν συνταγματικά ανεκτές τις συγκεκριμένες περικοπές. Και τούτο, διότι ανεξαρτήτως του ότι το δημόσιο συμφέρον, για την εξυπηρέτηση του οποίου επεβλήθησαν οι νέες μειώσεις, δεν ήταν τόσο έντονο όσο εκείνο που δικαιολογούσε την υιοθέτηση των αρχικών μέτρων των νόμων 3833/2010 και 3845/2010, που ελήφθησαν, κατά τις διαπιστώσεις του νομοθέτη, προ του κινδύνου άμεσης χρεωκοπίας και εξόδου της χώρας από την ευρωζώνη, οι επίμαχες περικοπές συνιστούν μέτρα που λαμβάνονται μεν για την αντιμετώπιση της παρατεταμένης οικονομικής κρίσης, επιβαρύνουν όμως και πάλι, κατά παράβαση των κατά τα άρθρα 4 παρ. 5 και 25 παρ. 4 του Συντάγματος υποχρεώσεων όλων των πολιτών για συμμετοχή στα δημόσια βάρη και εκπλήρωση του χρέους της κοινωνικής και εθνικής αλληλεγγύης, την ίδια κατηγορία πολιτών. Περαιτέρω, οι περικοπές αυτές δεν μπορούν να δικαιολογηθούν ούτε εκ του λόγου ότι αποτελούν τμήμα ενός ευρύτερου προγράμματος δημοσιονομικής προσαρμογής που περιέχει δέσμη μέτρων για την ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας και την εξυγίανση των δημοσίων οικονομικών, προϋπόθεση η οποία αποτελεί αναγκαίο όχι όμως και επαρκή όρο για τη συνταγματικότητα των εν λόγω περικοπών. Εξάλλου, η συνταγματικότητα των μέτρων αυτών δεν μπορεί να στηριχθεί ούτε στη μεγαλύτερη της αναμενόμενης ύφεση της ελληνικής οικονομίας, η οποία κατέστησε μεν επιβεβλημένη τη λήψη νέων μέτρων, όχι όμως και αναγκαίως την εκ νέου περιστολή του μισθολογικού κόστους του Δημοσίου, ούτε στην αυξημένη αποτελεσματικότητα των εν λόγω μέτρων, η οποία, ωστόσο, δεν μπορεί να δικαιολογήσει την κατ' επανάληψη επιβάρυνση των ίδιων προσώπων. Επιπλέον, ναι μεν με την 2012/211/ΕΕ απόφαση του Συμβουλίου της

Ευρωπαϊκής Ένωσης της 13^{ης} Μαρτίου 2012 προβλέφθηκε «μείωση κατά 12% κατά μέσο όρο των ειδικών μισθών του δημόσιου τομέα για τους οποίους δεν ισχύει το νέο μισθολόγιο», πλην όμως ο εθνικός νομοθέτης, κατά την άσκηση της εθνικής δημοσιονομικής πολιτικής στο πλαίσιο εκπλήρωσης των διεθνών υποχρεώσεων της Χώρας, δεν απαλλάσσεται από την τήρηση των προαναφερομένων συνταγματικών διατάξεων και αρχών (βλ. σχετ. Ολ. Ε.Σ. 1506/2016, 7412/2015, 4327/2014).

15. Με τα δεδομένα, επομένως, που ίσχυαν κατά το χρόνο δημοσίευσης του ν. 4093/2012, οι συγκεκριμένες μειώσεις των αποδοχών των υπαλλήλων του διπλωματικού κλάδου του Υπουργείου Εξωτερικών και των λοιπών συναφών κατηγοριών, που επήλθαν με το νόμο αυτό αποκλειστικά με βάση το αμιγώς αριθμητικό κριτήριο, συνυπολογιζόμενες με την πλήρη κατάργηση των επιδομάτων εορτών και αδείας, τις υπόλοιπες μειώσεις που, κατά τα ανωτέρω, επεβλήθησαν διαδοχικά στις αποδοχές αυτών και τις αλληπάλληλες φορολογικές επιβαρύνσεις, υπερβαίνουν, λόγω του σωρευτικού τους αποτελέσματος και της έκτασής τους, το όριο που θέτουν οι συνταγματικές αρχές της αναλογικότητας και της ισότητας στα δημόσια βάρη, δεδομένης, εξάλλου, και της αδυναμίας προώθησης των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και είσπραξης των ληξιπροθέσμων φορολογικών οφειλών που απετέλεσαν, κατά τα προεκτεθέντα, έναν από τους λόγους για τους οποίους κρίθηκαν και πάλι αναγκαίες, μεταξύ άλλων, οι νέες μειώσεις στις αποδοχές των αμειβόμενων με τα «ειδικά μισθολόγια», μεταξύ των οποίων και των εν γένει διπλωματικών υπαλλήλων (πρβλ. Ολ. ΣτΕ 479/2018, ΣτΕ 1198/2017). Κατά συνέπεια, σύμφωνα με όσα έγιναν δεκτά στις προηγούμενες σκέψεις, οι διατάξεις της περίπτωσης 28 της

Υποπαραγράφου Γ.1. της Παραγράφου Γ. του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, όπως τροποποιήθηκαν - αναδιατυπώθηκαν με τις διατάξεις του άρθρου 9 του ν. 4111/2013, με τις οποίες μειώθηκαν οι αποδοχές των εν ενεργεία υπαλλήλων του διπλωματικού κλάδου του Υπουργείου Εξωτερικών και των λοιπών συναφών κατηγοριών, κατ' επέκταση δε και οι συντάξιμες αποδοχές και οι συντάξεις των πρώην διπλωματικών υπαλλήλων, αντίκεινται προς τις συνταγματικές διατάξεις των άρθρων 4 παρ. 5 και 25 παρ. 4 και καθίστανται, ως εκ τούτου, ανίσχυρες. Κατά την ειδικότερη γνώμη των Συμβούλων Κωνσταντίνου Παραθύρα και Αργυρώς Μαυρομμάτη, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, οι διπλωματικές και προξενικές αρχές, οι μόνιμες αντιπροσωπείες και οι ειδικές αποστολές στην αλλοδαπή αποτελούν πολιτειακά όργανα των διεθνών σχέσεων του κράτους. Τα καθήκοντα των διπλωματικών αντιπροσώπων είναι, ιδίως, να αντιπροσωπεύουν το κράτος διαπιστεύσεως στο κράτος υποδοχής και να προστατεύουν στο κράτος υποδοχής τα συμφέροντα του κράτους διαπιστεύσεως και των υπηκόων του μέσα στα όρια που θέτει το διεθνές δίκαιο. Οι διπλωματικοί αντιπρόσωποι χαίρουν ειδικής προστασίας, μέσω ασυλιών και προνομίων και τελούν υπό ιδιαίτερο προστατευτικό καθεστώς, αφού αποτελούν τμήμα της εκτελεστικής εξουσίας, που προστατεύεται από το άρθρο 26 του Συντάγματος. Στο πλαίσιο του προστατευτικού αυτού καθεστώτος, περιλαμβάνεται και η απορρέουσα, εμμέσως από το άρθρο 26 του Συντάγματος, υποχρέωση εξασφάλισης των απαραίτητων προϋποθέσεων για την άσκηση των καθηκόντων τους, προεχόντως δε ο καθορισμός αποδοχών αναλόγου ύψους, ειδικά προβλεπομένων γι' αυτούς, που αφ' ενός να τους επιτρέπει να ανταποκρίνονται αποτελεσματικά στις ειδικές συνθήκες άσκησης αυτών και αφ'

ετέρου να προσελκύεται υψηλής στάθμης επιστημονικό προσωπικό για τη διεθνή εκπροσώπηση του κράτους. Η εγγύηση αυτή καταλαμβάνει όλους τους διπλωματικούς υπαλλήλους και τις λοιπές συναφείς κατηγορίες του Υπουργείου Εξωτερικών, τόσο τους εν ενεργεία, όσο και τους συνταξιούχους. Κατά συνέπεια, οι διατάξεις της περίπτωσης 28 της Υποπαραγράφου Γ.1. της Παραγράφου Γ. του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, όπως τροποποιήθηκαν – αναδιατυπώθηκαν με τις διατάξεις του άρθρου 9 του ν. 4111/2013, με τις οποίες μειώθηκαν οι αποδοχές των εν ενεργεία υπαλλήλων του διπλωματικού κλάδου του Υπουργείου Εξωτερικών και των λοιπών συναφών κατηγοριών, κατ' επέκταση δε και οι συντάξιμες αποδοχές και οι συντάξεις των πρώην διπλωματικών υπαλλήλων, αντίκεινται και στο άρθρο 26 του Συντάγματος και την απορρέουσα από αυτό αρχή της ιδιαίτερης μισθολογικής μεταχείρισής τους, καθώς και στις αρχές της αναλογικότητας και της ισότητας στα δημόσια βάρη (άρθρα 25 παρ. 1 και 4 παρ. 5 του Συντάγματος), όπως έχει εκτενώς αναλυθεί ανωτέρω.

16. Μειοψήφησαν η Αντιπρόεδρος Μαρία Βλαχάκη και οι Σύμβουλοι Σταμάτιος Πουλής και Ευαγγελία Σεραφή, οι οποίοι διατύπωσαν την ακόλουθη άποψη: Οι διατάξεις της περίπτωσης 28 της Υποπαραγράφου Γ.1. της Παραγράφου Γ. του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, όπως τροποποιήθηκαν - αναδιατυπώθηκαν με τις διατάξεις του άρθρου 9 του ν. 4111/2013, με τις οποίες θεσπίστηκε νέο (μειωμένο) μισθολόγιο για τους υπαλλήλους του διπλωματικού κλάδου του Υπουργείου Εξωτερικών και των λοιπών συναφών κατηγοριών, κατά το μέρος που επηρεάζουν, κατά το άρθρο 9 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα (π.δ. 169/2007), τις συντάξιμες αποδοχές όσων από αυτούς είναι συνταξιούχοι

(δηλαδή το βασικό τους μισθό, το επίδομα χρόνου υπηρεσίας και την πάγια αποζημίωση), δεν παραβιάζουν τις διατάξεις των άρθρων 4 παρ. 5 και 25 παρ. 4 του Συντάγματος, με τις οποίες καθιερώνεται, αντίστοιχα, η αρχή της ισότητας ενώπιον των δημοσίων βαρών και η υποχρέωση όλων των πολιτών να εκπληρώνουν το χρέος της κοινωνικής και εθνικής αλληλεγγύης. Ειδικότερα, ανεξαρτήτως του αν η θέσπιση νέου μειωμένου μισθολογίου για τους υπαλλήλους του διπλωματικού κλάδου του Υπουργείου Εξωτερικών και των λοιπών συναφών κατηγοριών, αλλά και τους λοιπούς δημοσίους υπαλλήλους, συνιστά επιβολή δημοσιονομικού βάρους κατά την έννοια της προαναφερόμενης συνταγματικής διάταξης της παρ. 5 του άρθρου 4, ώστε να τίθεται ζήτημα άνισης κατανομής των δημοσιονομικών βαρών ή αδικαιολόγητης επιβολής αυτών σε βάρος ορισμένης μόνο κατηγορίας πολιτών, ο κοινός νομοθέτης, εφόσον δεν κατοχυρώνεται από συνταγματικής ή υπερνομοθετικής ισχύος διάταξη ή αρχή δικαίωμα σε μισθό ή σύνταξη ορισμένου ύψους, δεν κωλύεται να αναμορφώνει επί το δυσμενέστερο τα μισθολόγια των υπαλλήλων και λειτουργών του δημόσιου τομέα, μεταξύ των οποίων και εκείνο των εν γένει διπλωματικών υπαλλήλων, εφόσον, κατά την εκτίμησή του, η οποία υπόκειται σε οριακό μόνο δικαστικό έλεγχο, συντρέχουν λόγοι δημοσίου συμφέροντος για την περιστολή του μισθολογικού κόστους του δημόσιου τομέα και τηρούνται οι αρχές της ισότητας, της αναλογικότητας και του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Εν προκειμένω δε, δεν ανακύπτει ζήτημα παραβίασης της αρχής της ισότητας στα δημόσια βάρη ή της υποχρέωσης όλων των πολιτών προς εκπλήρωση του χρέους τους για κοινωνική και εθνική αλληλεγγύη, καθόσον ο νομοθέτης δεν επενέβη με το ν. 4093/2012 - στον οποίο μάλιστα ενσωματώθηκαν οι μειώσεις

που είχαν επέλθει προηγουμένως με τους νόμους 3833 και 3845/2010 στα επιδόματα που συνυπολογίζονται στις συντάξιμες αποδοχές τους - μονομερώς και επιλεκτικά σε βάρος μόνο των υπαλλήλων του διπλωματικού κλάδου του Υπουργείου Εξωτερικών και των λοιπών συναφών κατηγοριών, μειώνοντας τις αποδοχές και, κατ' επέκταση, τις συντάξεις τους. Και τούτο, πρωτίστως διότι οι εν γένει διπλωματικοί υπάλληλοι δεν είναι η μόνη κατηγορία πολιτών που υπέστη μειώσεις αποδοχών και συντάξεων, ώστε να τίθεται ζήτημα άνισης μεταχείρισής τους, αφού νέα μειωμένα μισθολόγια έχουν θεσπιστεί τόσο με το ν. 4024/2011 για τους υπαγόμενους στο ενιαίο μισθολόγιο υπαλλήλους, όσο και με το ν. 4093/2012 για τις λοιπές -πέραν των υπαλλήλων του διπλωματικού κλάδου του Υπουργείου Εξωτερικών και των λοιπών συναφών κατηγοριών - κατηγορίες υπαλλήλων και λειτουργών που υπάγονται σε ειδικά μισθολόγια, αλλά και για εκείνους που δεν είναι μεν υπάλληλοι, πλην όμως λαμβάνουν αντιμισθία, αποδοχές, αποζημιώσεις ή έξοδα παράστασης από το Δημόσιο, τους Ο.Τ.Α και τα λοιπά ν.π.δ.δ., καθώς και τα ν.π.ι.δ. που ανήκουν στους ως άνω φορείς (βλ. άρθρο πρώτο Παράγραφος Γ. Υποπαράγραφος Γ.1. περ. 2-8 του ν. 4093/2012). Πέραν δε τούτου, το νέο μισθολόγιο για τους υπαλλήλους του διπλωματικού κλάδου του Υπουργείου Εξωτερικών και των λοιπών συναφών κατηγοριών, που θεσπίστηκε με το ν. 4093/2012, σε εκτέλεση του ν. 4046/2012 (Μνημόνιο ΙΙ - Α' 28/14.2.2012) και εντάσσεται στο Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016, δεν επιφέρει τέτοιου ύψους μειώσεις, ώστε να τίθεται σε διακινδύνευση η αξιοπρεπής διαβίωσή τους (η σύνταξη του ήδη εκκαλούντος - ενάγοντος, μετά τη γενόμενη μείωση, ανέρχεται σε 2.811,94 ευρώ), αποτελεί δε τμήμα ενός ευρύτερου προγράμματος δημοσιονομικής

προσαρμογής και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων που περιέχει δέσμη μέτρων, τα οποία αφορούν στο σύνολο του πληθυσμού της Χώρας και των οποίων η συνδυασμένη εφαρμογή είναι, κατά την ουσιαστική εκτίμηση του νομοθέτη - επί της οποίας οριακός μόνον έλεγχος χωρεί από τη δικαστική εξουσία, κατ' επιταγή της συνταγματικής αρχής περί διακρίσεως των εξουσιών - αναγκαία τόσο για την άμεση αντιμετώπιση της οξείας δημοσιονομικής κρίσης, όσο και την εξυγίανση των δημοσίων οικονομικών και τη βελτίωση της μελλοντικής δημοσιονομικής και οικονομικής κατάστασης της Χώρας. Περαιτέρω, το ανίσχυρο ή μη των μισθολογικών ρυθμίσεων του ν. 4093/2012, κατ' εφαρμογή των οποίων χώρησε η επίδικη αναπροσαρμογή της σύνταξης του ήδη εκκαλούντος - ενάγοντος, πολιτικού συνταξιούχου, πρώην διπλωματικού υπαλλήλου, κατ' επέκταση δε και η νομιμότητα της προσβαλλόμενης συνταξιοδοτικής πράξης, δεν μπορεί να κριθεί με βάση ρυθμίσεις άλλων νόμων (3865/2010, 3986/2011, 4002/2011, 4024/2011, 4051/2012), καθόσον οι ως άνω περικοπές, πέραν του ότι αφορούν σε όλους τους συνταξιούχους του δημόσιου τομέα (αλλά και τους συνταξιούχους όλων των φορέων κοινωνικής ασφάλισης αρμοδιότητας Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης - βλ. άρθρο 38 ν. 3863/2010), ουδόλως σχετίζονται με τον κανονισμό ή την αναπροσαρμογή των συντάξεων, αλλά επιβάλλονται προς θεραπεία άλλων σκοπών, κατά την καταβολή των συντάξεων, στο στάδιο δηλαδή εκτέλεσης των συνταξιοδοτικών πράξεων, και δεν αφορούν, συνακόλουθα, στην υπό κρίση διαφορά που αφορά στη νομιμότητα ή μη της πράξης αναπροσαρμογής της σύνταξης του εκκαλούντος - ενάγοντος σε σχέση με τις συγκεκριμένες και μόνο μισθολογικές ρυθμίσεις της περίπτωσης 28 της Υποπαραγράφου Γ.1. της Παραγράφου Γ. του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012.

Συνεπώς, κατά τη μειοψηφούσα αυτή άποψη, οι ως άνω ρυθμίσεις δεν αντίκεινται στα άρθρα 4 παρ. 5 και 25 παρ. 4 του Συντάγματος και θα έπρεπε, ως εκ τούτου, να εξετασθεί περαιτέρω η βασιμότητα των λοιπών προβαλλόμενων λόγων έφεσης.

17. Μειοψήφησε, επίσης, ο Σύμβουλος Κωνσταντίνος Κρέπης, ο οποίος διατύπωσε την ακόλουθη ειδικότερη γνώμη, στην οποία προσχώρησε ο Αντιπρόεδρος Ιωάννης Σαρμάς ως προς τα σημεία Α΄ έως ΣΤ΄ αυτής, πλην της τελευταίας πρότασης της παραγράφου ΣΤ΄.

Α. Το άρθρο 3 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ), όπως διαμορφώθηκε με τη Συνθήκη της Λισσαβώνας της 13^{ης} Δεκεμβρίου 2007, η οποία κυρώθηκε με το ν. 3671/2008 (Α΄ 129) και ισχύει από την 1.12.2009 [βλ. ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης C 326/26.10.2012], αναφέρεται στους σημαντικότερους σκοπούς της Ένωσης, στους οποίους περιλαμβάνεται «η εγκαθίδρυση μιας οικονομικής και νομισματικής ένωσης, της οποίας το νόμισμα είναι το ευρώ» (παρ. 4). Η οικονομική ένωση κατοχυρώνεται στο άρθρο 119 παρ. 1 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ), που ορίζει ότι «η δράση των κρατών μελών και της Ένωσης περιλαμβάνει (...) τη θέσπιση μιας οικονομικής πολιτικής, που βασίζεται στο στενό συντονισμό των οικονομικών πολιτικών των κρατών μελών (...)». Όσον αφορά στη νομισματική ένωση, αυτή κατοχυρώνεται στην παρ. 2 του ίδιου άρθρου, που ορίζει ότι «η δράση αυτή περιλαμβάνει ένα ενιαίο νόμισμα, το ευρώ, και τον καθορισμό και την άσκηση ενιαίας νομισματικής (...) πολιτικής (...)». Περαιτέρω, στο άρθρο 3 παρ. 1 της ΣΛΕΕ ορίζεται ότι «η Ένωση έχει αποκλειστική αρμοδιότητα στους ακόλουθους

τομείς: α) (...) γ) νομισματική πολιτική για τα κράτη μέλη με νόμισμα το ευρώ (...)). Παράλληλα, στην παρ. 3 του άρθρου 119 της ΣΛΕΕ αναφέρεται ότι οι παραπάνω δράσεις των κρατών μελών και της Ένωσης, δηλαδή η εγκαθίδρυση μιας οικονομικής και νομισματικής ένωσης (ΟΝΕ), «συνεπάγονται την τήρηση των ακόλουθων κατευθυντήριων αρχών: σταθερές τιμές, υγιή δημόσια οικονομικά, υγιείς νομισματικές συνθήκες και σταθερό ισοζύγιο πληρωμών». Εξάλλου, θεμελιώδες ως προς τη φύση και τον τρόπο λειτουργίας της ΟΝΕ είναι το άρθρο 126 της ΣΛΕΕ, που στην ουσία καθιστά, ως βάση της, την αυστηρή δημοσιονομική πειθαρχία. Ειδικότερα, θέτει τον κανόνα ότι τα κράτη μέλη αποφεύγουν τα υπερβολικά δημοσιονομικά ελλείμματα (παρ. 1) και ορίζει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ως το όργανο που παρακολουθεί την εξέλιξη της δημοσιονομικής κατάστασης και το ύψος του δημοσίου χρέους στα κράτη μέλη, προκειμένου να εντοπίζει τις μεγάλες αποκλίσεις, με βάση τα ακόλουθα δύο κριτήρια: α) κατά πόσον ο λόγος του προβλεπομένου ή υφισταμένου δημοσιονομικού ελλείμματος προς το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν υπερβαίνει μια τιμή αναφοράς, εκτός εάν ο λόγος αυτός σημειώνει ουσιαστική και συνεχή πτώση και έχει φθάσει σε επίπεδο παραπλήσιο της τιμής αναφοράς, είτε, εναλλακτικά, η υπέρβαση είναι απλώς έκτακτη και προσωρινή και ο λόγος παραμένει κοντά στην τιμή αναφοράς και β) κατά πόσον ο λόγος του δημοσίου χρέους προς το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν υπερβαίνει μια τιμή αναφοράς, εκτός εάν ο λόγος αυτός μειώνεται επαρκώς και πλησιάζει την τιμή αναφοράς με ικανοποιητικό ρυθμό (παρ. 2). Επίσης, στις λοιπές παραγράφους του ίδιου άρθρου (3 έως 14) ορίζεται λεπτομερώς η διαδικασία έκδοσης απόφασης του Συμβουλίου - μετά από πρόταση της Επιτροπής - περί ύπαρξης υπερβολικού

ελλείμματος σε ορισμένο κράτος μέλος, οι υποχρεώσεις που υπέχει, βάσει αυτής, το εν λόγω κράτος μέλος (ανάληψη αποτελεσματικής δράσης για τον τερματισμό της κατάστασης υπερβολικού ελλείμματος), οι κυρώσεις σε περίπτωση μη συμμόρφωσης (δημοσιοποίηση των συστάσεων του Συμβουλίου, απαίτηση δημοσίευσης πρόσθετων πληροφοριών πριν την έκδοση ομολογιών ή χρεογράφων, αναθεώρηση της πολιτικής δανεισμού από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, άτοκη κατάθεση στην Ένωση ποσού κατάλληλου ύψους, επιβολή προστίμου), ενώ προβλέπεται και η αντίστροφη διαδικασία, ήτοι η άρση των επιβληθεισών κυρώσεων εφόσον το Συμβούλιο διαπιστώσει ότι έχει διορθωθεί η κατάσταση υπερβολικού ελλείμματος. Εξάλλου, το Πρωτόκολλο με αριθμό 12, που έχει προσαρτηθεί στις Συνθήκες, περιέχει τις λεπτομέρειες της διαδικασίας υπερβολικού ελλείμματος που αναφέρεται στο άρθρο 126 της ΣΛΕΕ. Στο πλαίσιο αυτό, προσδιορίζει στο άρθρο 1 τις τιμές αναφοράς που αναφέρονται στο άρθρο 126 παρ. 2 της ΣΛΕΕ ως εξής: - 3% για το λόγο μεταξύ του προβλεπομένου ή υφισταμένου δημοσιονομικού ελλείμματος και του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος σε τιμές αγοράς, - 60% για το λόγο μεταξύ του δημοσίου χρέους και του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος σε τιμές αγοράς. Συναφώς, στο άρθρο 136 παρ. 1 της ΣΛΕΕ προβλέπεται η δυνατότητα θέσπισης ειδικών μέτρων για τα κράτη μέλη με νόμισμα το ευρώ, προκειμένου να ενισχυθεί ο συντονισμός και η εποπτεία της δημοσιονομικής τους πειθαρχίας. Πέραν των ανωτέρω ρυθμίσεων, που εντάσσονται στο πρωτογενές ενωσιακό δίκαιο, αντίστοιχες ρυθμίσεις, όσον αφορά στη δημοσιονομική πειθαρχία, υιοθετήθηκαν και σε επίπεδο δευτερογενούς ενωσιακού δικαίου [βλ. ενδεικτικά το «Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης», που αποτελείται από τρία

επιμέρους κείμενα και, ειδικότερα, από το ψήφισμα της 17ης Ιουνίου 1997 του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για τη σταθερότητα και την ανάπτυξη και τους Κανονισμούς 1466/1997 και 1467/1997 (ΕΚ) του Συμβουλίου της 7ης Ιουλίου 1997, όπως τροποποιήθηκαν μεταγενέστερα, βλ. επίσης τη «Διαδικασία Μακροοικονομικών Ανισοροπιών», τη «Διεθνή Συνθήκη για τη Σταθερότητα, το Συντονισμό και τη Διακυβέρνηση στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση» κ.λπ.].

Β. Οι βασικοί κανόνες του δικαίου της ΟΝΕ (πρωτογενούς και παραγώγου), που αναφέρθηκαν παραπάνω (υπό Α), επιβάλλουν στα κράτη μέλη με νόμισμα το ευρώ συγκεκριμένες και διαρκείς υποχρεώσεις όσον αφορά στα θεμελιώδη δημοσιονομικά τους μεγέθη, τα οποία πρέπει να οικοδομούνται αλλά και να διατηρούνται σε υγιείς βάσεις. Πιο συγκεκριμένα, το δημοσιονομικό έλλειμμα και το δημόσιο χρέος δεν πρέπει να υπερβαίνουν τις τιμές αναφοράς που αναφέρονται στο Πρωτόκολλο με αριθμό 12, που έχει προσαρτηθεί στις Συνθήκες, ήτοι το 3% για το έλλειμμα και το 60% για το χρέος, σε σχέση - πάντοτε - με το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ), εκτός εάν, κατ' εξαίρεση, βρίσκονται σε φάση διαρκούς αποκλιμάκωσης. Εφόσον δε διαπιστωθεί, κατόπιν τήρησης της προβλεπόμενης στο άρθρο 126 της ΣΛΕΕ διαδικασίας, η ύπαρξη υπερβολικού ελλείμματος σε ορισμένο κράτος μέλος, προβλέπεται η υποχρέωση ανάληψης αποτελεσματικής δράσης εκ μέρους αυτού, ούτως ώστε να τερματιστεί η ανεπιθύμητη αυτή κατάσταση, χωρίς να αποκλείεται η επιβολή κυρώσεων, στην περίπτωση που το εν λόγω κράτος μέλος δεν συμμορφώνεται στις σχετικές συστάσεις του Συμβουλίου. Πέραν αυτών, στο άρθρο 119 παρ. 3 της ΣΛΕΕ ορίζεται ρητά ότι οι δράσεις των κρατών μελών και της Ένωσης, σε

σχέση με τη δημιουργία της ΟΝΕ, συνεπάγονται την τήρηση ορισμένων κατευθυντήριων αρχών, που αναφέρονται ειδικά και είναι οι σταθερές τιμές, τα υγιή δημόσια οικονομικά, οι υγιείς νομισματικές συνθήκες και το σταθερό ισοζύγιο πληρωμών, τμήμα του οποίου αποτελεί το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, που αποτυπώνει τις «παραγωγικές» συναλλαγές με ξένους παράγοντες (κράτη, επιχειρήσεις, ιδιώτες). Άλλωστε, δοθέντος ότι, σύμφωνα με το άρθρο 3 της ΣΛΕΕ, η Ένωση έχει αποκλειστική αρμοδιότητα στον τομέα της νομισματικής πολιτικής για τα κράτη μέλη με νόμισμα το ευρώ, η οποία ασκείται αποκλειστικά από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (βλ. το άρθρο 282 παρ. 1 της ΣΛΕΕ και το Πρωτόκολλο με αριθμό 4, που έχει προσαρτηθεί στις Συνθήκες), ο τερματισμός της κατάστασης υπερβολικού ελλείμματος εκ μέρους του οικείου κράτους δύναται να επιτευχθεί μόνο με τη χρήση μέσων δημοσιονομικής πολιτικής, δηλαδή είτε με αύξηση των εσόδων είτε με μείωση των δαπανών. Αντίθετα, δεν είναι διαθέσιμα για τη διόρθωση των δημοσιονομικών αποκλίσεων τα - μη υποκείμενα καταρχήν σε δικαστικό έλεγχο - συνήθη μέσα νομισματικής πολιτικής, όπως, ενδεικτικά, η δημιουργία περιβάλλοντος πληθωρισμού μέσω της άσκησης του εκδοτικού προνομίου («τύπωμα χρήματος»), η υποτίμηση/διολίσθηση του νομίσματος (σε σχέση με τα ξένα νομίσματα) ώστε να ανακτηθεί η ανταγωνιστικότητα των εγχώριων προϊόντων και υπηρεσιών, η αναπροσαρμογή των επιτοκίων της νομισματικής πολιτικής κ.λπ..

Γ. Όταν τεκμηριώνεται, από επίσημα στοιχεία, προερχόμενα από αρμόδιους φορείς (εθνικούς και ενωσιακούς), ότι σε ορισμένο κράτος μέλος υφίσταται υπερβολικό δημοσιονομικό έλλειμμα και υψηλό δημόσιο χρέος, που

υπερβαίνουν τις τιμές αναφοράς που καθορίζονται στο Πρωτόκολλο με αριθμό 12, υφίσταται υποχρέωση του εν λόγω κράτους μέλους να λάβει τα κατάλληλα μέτρα - ή τα τυχόν ειδικά μέτρα βάσει του άρθρου 136 παρ. 1 της ΣΛΕΕ - για τον τερματισμό της κατάστασης αυτής. Η ανάγκη ανάληψης αποτελεσματικής δράσης καθίσταται περισσότερο έντονη και επιτακτική όταν οι διαπιστωθείσες δημοσιονομικές αποκλίσεις συνοδεύονται από αδυναμία πρόσβασης στις διεθνείς αγορές χρήματος και κεφαλαίου, ήτοι από αδυναμία αναχρηματοδότησης του χρέους κατά την λήξη («ωρίμανσή») του, καθώς και από υψηλά και επίμονα ελλείμματα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, που σημαίνουν, πρακτικά, ότι το εν λόγω κράτος μέλος δαπανά περισσότερα από το εισόδημά του. Πάντως, με βάση το Ελληνικό Σύνταγμα, η δυνατότητα αυτή του κοινού νομοθέτη για τη λήψη των κατά την κρίση του κατάλληλων μέτρων δεν είναι απεριόριστη, αλλά έχει ως όριο τις αρχές της αναλογικότητας και της ισότητας στην κατανομή των δημοσίων βαρών (άρθρα 25 παρ. 1 και 4 παρ. 5 του Συντάγματος), οι οποίες επιτάσσουν όπως το βάρος της - αναπόφευκτης υπό τις εκτεθείσες περιστάσεις - δημοσιονομικής προσαρμογής κατανέμεται μεταξύ όλων των κατηγοριών απασχολούμενων τόσο στον δημόσιο, όσο και στον ιδιωτικό τομέα, ως επίσης και των ασκούντων ελευθέριο επάγγελμα, δεδομένου μάλιστα ότι η βιωσιμότητα των δημοσίων οικονομικών είναι προς όφελος όλων. Και τούτο διότι, ενόψει και της καθιερούμενης στο άρθρο 25 παρ. 4 του Συντάγματος αξίωσης του Κράτους να εκπληρώνουν όλοι οι πολίτες το χρέος της εθνικής και κοινωνικής αλληλεγγύης, δεν είναι επιτρεπτό η επιβάρυνση από τα μέτρα που λαμβάνονται προς αντιμετώπιση των δημοσιονομικών αποκλίσεων να κατανέμεται πάντοτε σε συγκεκριμένες κατηγορίες πολιτών, ώστε η

σωρευτική επιβάρυνση αυτών να είναι ιδιαίτερα μεγάλη και να είναι πλέον εμφανής η υπέρβαση των ορίων της αναλογικότητας και της ισότητας στην κατανομή των δημοσίων βαρών. Περαιτέρω, δοθέντος ότι ο κοινός νομοθέτης, κατά την επιλογή των - επιβαλλόμενων από τις διατάξεις του δικαίου της ONE - δημοσιονομικών περιοριστικών μέτρων, ήτοι κατά τον καθορισμό του συγκεκριμένου μείγματος δημοσιονομικών παρεμβάσεων (π.χ. έμφαση στην αύξηση των εσόδων ή - αντίθετα - στη μείωση των δαπανών), απολαμβάνει ευρείας διακριτικής ευχέρειας (πρβλ. απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 3^{ης} Μαΐου 2017 στην υπόθεση T-531/14, σκ. 80 επ.), ενώ προβαίνει, αναγκαίως, στη στάθμιση πληθώρας παραγόντων (πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής φύσεως), ο δικαστής, σεβόμενος την αρχή της διάκρισης των λειτουργιών, οφείλει να περιορίσει τον έλεγχό του, που είναι στην περίπτωση αυτή οριακός, σε πρόδηλες μόνο παραβιάσεις των κανόνων στους οποίους υπόκειται ο κοινός νομοθέτης, μη προβαίνων ο ίδιος σε έλεγχο ορθότητας του συνόλου των σταθμίσεων που ήδη αξιολογήθηκαν από τον κοινό νομοθέτη. Όσον αφορά δε στην αιτιολόγηση των εκάστοτε ληφθέντων μέτρων, αυτή δεν πρέπει να αναζητείται μόνο στο οικείο νομοθέτημα, στο οποίο εντάσσεται το περιοριστικό μέτρο που έχει προσβληθεί ενώπιον των δικαστηρίων, αλλά μπορεί να συνάγεται από ένα πλέγμα νομοθετικών ή μη ρυθμίσεων και δεδομένων (π.χ. αιτιολογικές εκθέσεις προγενέστερων συναφών νομοθετημάτων, συμφωνίες λήψης και συνοδευτικά έγγραφα διακρατικών δανείων αναγκαίων για τη χρηματοδότηση της Χώρας όσο αυτή δεν έχει πρόσβαση στις αγορές, αποφάσεις του Συμβουλίου ή της Επιτροπής για το έλλειμμα και το χρέος, εκθέσεις της Τράπεζας της Ελλάδος για την πορεία του ελλείμματος στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών,

αντίστοιχες εκθέσεις της Eurostat ή της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής κ.λπ.), ιδίως στην περίπτωση που το ληφθέν δυσμενές μέτρο εντάσσεται σε ένα ενιαίο πρόγραμμα - συχνά πολυετές - δημοσιονομικής προσαρμογής και μέχρι το τελευταίο να επιτύχει τους στόχους του («ίαση» των δημοσιονομικών δεικτών). Στο πλαίσιο αυτό, είναι συνταγματικά ανεκτή η επιβάρυνση μιας κατηγορίας πολιτών περισσότερες από μία φορές, κατά τη διάρκεια ισχύος του εν λόγω προγράμματος, υπό τον όρο ότι δεν έχουν επιτευχθεί ακόμη οι τεθέντες δημοσιονομικοί στόχοι και, παράλληλα, τηρούνται οι αρχές της ισότητας στην κατανομή των δημοσίων βαρών και της αναλογικότητας, ήτοι όταν τα περιοριστικά μέτρα, έστω και αν εισάγονται με διαφορετικά νομοθετήματα, πάντως αφορούν το σύνολο του πληθυσμού της Χώρας και δεν περιορίζονται στη συγκεκριμένη κατηγορία, η οποία δεν επιτρέπεται, σε καμία περίπτωση, να καλείται να υποβληθεί σε «ειδικές» και υπέρμετρες θυσίες.

Α. Στις 27 Απριλίου 2009 (απόφαση 2009/415/ΕΚ) το Συμβούλιο αποφάσισε, σύμφωνα με το άρθρο 104 της πρώην ΣΕΚ (ήδη άρθρο 126 της ΣΛΕΕ), ότι στην Ελλάδα υφίσταται υπερβολικό έλλειμμα και εξέδωσε συστάσεις για τη διόρθωσή του το αργότερο έως το 2010. Όρισε επίσης την 27^η Οκτωβρίου 2009 ως προθεσμία για την ανάληψη αποτελεσματικής δράσης. Εν συνεχεία εκδόθηκε η 2010/182/ΕΕ απόφαση του Συμβουλίου της 16^{ης} Φεβρουαρίου 2010, με την οποία ειδοποιήθηκε η Ελλάδα να λάβει μέτρα έως την 15^η Μαΐου 2010 (προθεσμία συμμόρφωσης) για τον τερματισμό της κατάστασης υπερβολικού ελλείμματος το αργότερο έως το 2012. Τα μέτρα αυτά, που συνιστούσαν παρεμβάσεις τόσο στα έσοδα όσο και στις δαπάνες, αναφέρονται κατά τρόπο συγκεκριμένο στην απόφαση αυτή και αναπτύσσονται σταδιακά σε ορίζοντα

τριετίας (2010, 2011 και 2012). Στο προοίμιο της απόφασης αυτής αναφέρεται ότι «τα στοιχεία για το πραγματικό και προβλεπόμενο δημόσιο έλλειμμα και χρέος, που κοινοποιήθηκαν από την Ελλάδα τον Απρίλιο του 2009, αναθεωρήθηκαν σημαντικά προς τα άνω με την κοινοποίηση του Οκτωβρίου του 2009. Το έλλειμμα για το 2008 ανήλθε στο 7³/₄ % του ΑΕΠ (από το 5% του ΑΕΠ που κοινοποιήθηκε τον Απρίλιο του 2009), ενώ ο δείκτης του χρέους αναφέρεται ότι ανήλθε στο 99% του ΑΕΠ στο τέλος του 2008 (σε σύγκριση με το 97,6% που αναφέρθηκε τον Απρίλιο του 2009) (...) Η Επιτροπή (Eurostat) εξέφρασε γενική επιφύλαξη όσον αφορά την ποιότητα των πραγματικών στοιχείων που αναφέρθηκαν από την Ελλάδα (...) Σύμφωνα με τις φθινοπωρινές προβλέψεις του 2009 των υπηρεσιών της Επιτροπής (...) το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης ανήλθε στο 12³/₄ % του ΑΕΠ το 2009, σε σύγκριση με τον στόχο του 3,7% του ΑΕΠ στο επικαιροποιημένο πρόγραμμα του Ιανουαρίου του 2009. Με βάση την επίσημη προβολή (...) ο δημοσιονομικός στόχος για το 2010 ανέρχεται στο 8,7% του ΑΕΠ, που υπερβαίνει κατά πολύ την τιμή αναφοράς του 3% του ΑΕΠ (...)». Ακολούθησε η έκδοση της 2010/320/ΕΕ απόφασης του Συμβουλίου της 10^{ης} Μαΐου 2010, που απευθύνεται στην Ελλάδα, με σκοπό την ενίσχυση και εμβάθυνση της δημοσιονομικής εποπτείας και τη λήψη μέτρων μείωσης του ελλείμματος. Σε αυτήν, τα μέτρα διόρθωσης του ελλείμματος εκτείνονται μέχρι και το 2014, ως αποτέλεσμα της αναθεώρησης επί το δυσμενέστερον των στοιχείων για το ΑΕΠ, το δημοσιονομικό έλλειμμα και το δημόσιο χρέος της Χώρας. Προκειμένου να ληφθούν υπόψη τα νεότερα δεδομένα, η απόφαση αυτή υπέστη διαδοχικές τροποποιήσεις. Συγκεκριμένα, εκδόθηκαν οι αποφάσεις του Συμβουλίου 2010/486/ΕΕ (της 7^{ης} Σεπτεμβρίου

2010), 2011/57/EE (της 20^{ης} Δεκεμβρίου 2010) και 2011/257/EE (της 7^{ης} Μαρτίου 2011). Στη δεύτερη από τις τροποποιητικές αυτές αποφάσεις (2011/57/EE) αναφέρεται, επί λέξει, ότι «στις 15 Νοεμβρίου 2010, η Eurostat επικύρωσε τα στατιστικά στοιχεία για το ελληνικό δημοσιονομικό έλλειμμα και χρέος, σύμφωνα με τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 479/2009 (...) Ο δείκτης του δημοσιονομικού ελλείμματος προς το ΑΕΠ για το 2009 αναθεωρήθηκε από 13,6% του ΑΕΠ σε 15,4% του ΑΕΠ, ενώ ο δείκτης του χρέους αναθεωρήθηκε από 115,1% του ΑΕΠ σε 126,8% του ΑΕΠ (...)». Η 2010/320/EE απόφαση, για λόγους σαφήνειας, αναδιατυπώθηκε εν όλω με την απόφαση 2011/734/EE του Συμβουλίου (της 12^{ης} Ιουλίου 2011), διατηρώντας όμως αμετάβλητη την προθεσμία για τη διόρθωση του υπερβολικού ελλείμματος (το αργότερο έως το 2014). Εκεί επαναλαμβάνεται ότι το έλλειμμα του 2009 ανήλθε σε ποσοστό 15,4% του ΑΕΠ, ενώ το δημόσιο χρέος στα τέλη του ίδιου έτους προσδιορίστηκε σε ποσοστό 127,1% του ΑΕΠ, που συνιστά «τον υψηλότερο δείκτη χρέους στην ΕΕ». Παράλληλα αναφέρεται ότι «είναι εξαιρετικά επείγον για την Ελλάδα να αναλάβει αποφασιστική δράση, σε πρωτοφανή κλίμακα, για το έλλειμμα και τους άλλους παράγοντες που συμβάλλουν στην αύξηση του χρέους, προκειμένου να αντιστραφεί η αύξηση του λόγου του χρέους προς το ΑΕΠ και να μπορέσει η χώρα να επανέλθει το συντομότερο δυνατό σε χρηματοδότηση μέσω των αγορών». Τέλος, γίνεται αναφορά στην παροχή οικονομικής στήριξης στην Ελλάδα. Συγκεκριμένα αναφέρεται ότι «η ιδιαίτερα οξεία επιδείνωση της χρηματοπιστωτικής κατάστασης της ελληνικής κυβέρνησης οδήγησε τα άλλα κράτη μέλη της ζώνης του ευρώ να αποφασίσουν να παράσχουν στήριξη σταθερότητας προς την Ελλάδα, προκειμένου να διαφυλαχθεί η

χρηματοπιστωτική σταθερότητα στη ζώνη του ευρώ ως σύνολο, και σε συνδυασμό με πολυμερή συνδρομή που παρέχεται από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Η στήριξη από τα κράτη μέλη της ζώνης του ευρώ λαμβάνει τη μορφή συγκέντρωσης διμερών δανείων, που συντονίζεται από την Επιτροπή. Οι δανειστές αποφάσισαν να χορηγήσουν τη στήριξή τους υπό την προϋπόθεση της τήρησης της παρούσας απόφασης από την Ελλάδα (...). Η απόφαση αυτή τροποποιήθηκε με τις αποφάσεις του Συμβουλίου 2011/791/ΕΕ (της 8^{ης} Νοεμβρίου 2011), 2012/211/ΕΕ (της 13^{ης} Μαρτίου 2012) και 2013/6/ΕΕ (της 4^{ης} Δεκεμβρίου 2012). Στη δεύτερη απόφαση (2012/211/ΕΕ) γίνεται ρητή μνεία της υποχρέωσης της Ελλάδας να λάβει το μέτρο της μείωσης κατά 12% κατά μέσο όρο των «ειδικών μισθών» του δημόσιου τομέα, με ισχύ από την 1^η Ιουλίου 2012, ενώ με την τελευταία απόφαση, δεδομένων των δυσμενών οικονομικών γεγονότων, κρίθηκε αναγκαία η παράταση της προθεσμίας της περιόδου προσαρμογής κατά δύο (2) έτη, ήτοι μέχρι το 2016. Στο προοίμιο αυτής αναφέρεται, μεταξύ άλλων, ότι «το 2012, το έλλειμμα γενικής κυβέρνησης αναμένεται να έχει ανέλθει το 6,9% του ΑΕΠ (...) Σε ονομαστικούς όρους το έλλειμμα γενικής κυβέρνησης για το 2012 αναμένεται να ανέλθει στα 13,4 δισεκ. ευρώ (...) το χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ θα αυξηθεί στο 176,7% πριν να εφαρμοσθούν, τον Δεκέμβριο του 2012, οι συμφωνηθείσες πρωτοβουλίες των κρατών μελών που έχουν ως νόμισμα το ευρώ και ορισμένα μέτρα για τη μείωση του χρέους που εξετάζει η Ελλάδα, με τα οποία μειώνεται το χρέος σε λίγο πάνω από το 160% του ΑΕΠ μέχρι το τέλος του 2012 (...)».

Ε. Στο πλαίσιο αντιμετώπισης της σοβαρής δημοσιονομικής κρίσης εκδόθηκε σειρά εθνικών νομοθετημάτων, που επέβαλαν περιοριστικά

δημοσιονομικά μέτρα, στα οποία περιλαμβάνονται και τα εξής: 1) ο ν. 3833/2010 (δημοσίευση στις 15.3.2010), στην αιτιολογική έκθεση του οποίου αναφέρεται, μεταξύ άλλων, ότι «η δεινή θέση των δημοσίων οικονομικών, λόγω του δημόσιου ελλείμματος και του δημόσιου χρέους που έφθασαν στα υψηλότερα επίπεδα στην ιστορία των δημοσίων οικονομικών της χώρας, σε συνδυασμό με τη χρηματοπιστωτική κρίση που περιόρισε τη ρευστότητα στις διεθνείς αγορές (...) καθιστούν αναγκαία τη λήψη άμεσων δημοσιονομικών μέτρων για την εξοικονόμηση πόρων, με μείωση των δημοσίων δαπανών και αύξηση των φορολογικών εσόδων. Τα προτεινόμενα επείγοντα μέτρα είναι ανάλογα της άμεσης και επιτακτικής ανάγκης να προστατευτεί το εθνικό συμφέρον και πρόσφορα, προκειμένου το κράτος να ανταποκριθεί στην ανάγκη μείωσης του υπερβολικού ελλείμματος, όπως ορίζει η Συνθήκη της ΑΕΕ σύμφωνα και με τις συστάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (...) Η πραγματικότητα της δημοσιονομικής κατάστασης της Χώρας (...) έχει σε αδρές γραμμές ως εξής: α) το δημοσιονομικό έλλειμμα ανέρχεται σε ύψος 12,7% του ΑΕΠ (30 δισ. ευρώ), β) το χρέος της κεντρικής κυβέρνησης υπερβαίνει το 120% του ΑΕΠ (περίπου 300 δισ. ευρώ) (...) Η δεινή αυτή δημοσιονομική κατάσταση πρέπει να αντιμετωπιστεί άμεσα, με σημαντικές τομές και πρωτοβουλίες (...) Κάθε πολίτης καλείται να συμμετέχει στην εθνική αυτή προσπάθεια και ανάλογα με την ικανότητά του να συνεισφέρει στα δημόσια βάρη (...)». Σύμφωνα με την σχετική έκθεση του Γ.Λ.Κ., κατ' άρθρο 75 παρ. 1 του Συντάγματος, από τις προτεινόμενες διατάξεις του νόμου αυτού προκαλείται στον κρατικό προϋπολογισμό ετήσια εξοικονόμηση δαπάνης ποσού 1,408 δισ. ευρώ και αντίστοιχη αύξηση εσόδων ύψους 2,974 δισ. ευρώ περίπου. 2) Ο

ν. 3845/2010 (δημοσίευση στις 6.5.2010), με τον οποίο, μεταξύ άλλων, εγκρίθηκε το γνωστό ως «Μνημόνιο Ι», το οποίο προσαρτήθηκε στον εν λόγω νόμο. Στο Παράρτημα ΙΙΙ αυτού αναφέρεται, μεταξύ άλλων, ότι «το έλλειμμα εκτινάχθηκε στο εκτιμώμενο 13,6% του ΑΕΠ ενώ το δημόσιο χρέος αυξήθηκε σε πάνω από 115% του ΑΕΠ το 2009 (...) Το εξωτερικό έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών στο τέλος του 2009 εξακολουθούσε να είναι πάνω από 11% του ΑΕΠ και η καθαρή διεθνής επενδυτική θέση να υπερβαίνει το αρνητικό 83% του ΑΕΠ. Το σύνολο των δαπανών για τόκους για το εξωτερικό χρέος αυξήθηκε σε πάνω από 5% του ΑΕΠ, γεγονός που σημαίνει ότι θα χρειαστεί ένα πλεόνασμα στο εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών για να οδηγηθεί το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών σε μια πιο βιώσιμη κατάσταση (...)». Σύμφωνα δε με την σχετική έκθεση του Γ.Λ.Κ., κατ' άρθρο 75 παρ. 1 του Συντάγματος, από τις προτεινόμενες διατάξεις του νόμου αυτού προκαλείται στον κρατικό προϋπολογισμό ετήσια εξοικονόμηση δαπάνης ποσού 2,089 δισ. ευρώ και αντίστοιχη αύξηση εσόδων ύψους 3,325 δισ. ευρώ περίπου, εκ των οποίων 800 εκατ. ευρώ αφορούν στην επιβολή έκτακτης εισφοράς στις επιχειρήσεις. 3) Ο ν. 4046/2012 (δημοσίευση στις 14.2.2012), με τον οποίο εγκρίθηκε το γνωστό ως «Μνημόνιο ΙΙ», το οποίο επίσης προσαρτήθηκε σε αυτόν. Στο Παράρτημα V1 αναφέρονται, μεταξύ άλλων, τα εξής: «1. Η Ελλάδα αντιμετωπίζει τρεις βασικές προκλήσεις. Πρώτον, η ελληνική οικονομία έχει πρόβλημα ανταγωνιστικότητας. Παρότι έχει σημειωθεί πρόοδος από το 2010 στον περιορισμό του ανά μονάδα κόστους εργασίας, η εκτιμώμενη υπερτίμηση της τιμής πραγματικής συναλλαγματικής ισοτιμίας ανέρχεται ακόμη περίπου στο 15-20 τοις εκατό. Δεύτερον, η δημοσιονομική βιωσιμότητα πρέπει να αποκατασταθεί (...) Τρίτον,

ο χρηματοπιστωτικός τομέας αντιμετωπίζει προβλήματα ρευστότητας και φερεγγυότητας (...) Το εξωτερικό ισοζύγιο αναμένεται ότι θα έχει μέτρια προσαρμογή για το υπόλοιπο του 2012 (...) θα πάρει κάποιο χρόνο πριν το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών της Ελλάδας πέσει σε ένα επίπεδο το οποίο θα επιτρέψει στο εξωτερικό χρέος της Ελλάδας να μειωθεί σταθερά (...)». Επίσης, τόσο στο Παράρτημα V1 όσο και στο Παράρτημα V2 του ίδιου νόμου, γίνεται ρητή μνεία της υποχρέωσης της Ελλάδας να μειώσει, μέχρι το τέλος Ιουνίου 2012, τα αποκαλούμενα «ειδικά μισθολόγια» κατά μέσο όρο 10%. 4) Ο ν. 4093/2012 (δημοσίευση στις 12.11.2012), ο οποίος περιείχε πληθώρα δημοσιονομικών και διαρθρωτικών παρεμβάσεων, στις οποίες περιλαμβάνονται και οι επίδικες περικοπές. Σύμφωνα με την σχετική έκθεση του Γ.Λ.Κ., κατ' άρθρο 75 παρ. 1 του Συντάγματος, από τις προτεινόμενες διατάξεις του νόμου αυτού προκαλείται στον κρατικό προϋπολογισμό ετήσια εξοικονόμηση δαπάνης ποσού 2,566 δις. ευρώ και αντίστοιχη αύξηση εσόδων ύψους 319 εκατ. ευρώ περίπου (χωρίς να περιλαμβάνονται τα οικονομικά αποτελέσματα που προκαλούνται στους λοιπούς φορείς της Γενικής Κυβέρνησης, όπως στους Οργανισμούς Κοινωνικής Ασφάλισης). Πέραν των ανωτέρω νομοθετημάτων, εκδόθηκε κατά την ίδια περίοδο και πληθώρα άλλων, που περιείχαν επίσης δημοσιονομικά ή διαρθρωτικά μέτρα, που εντάσσονταν στο ίδιο πλαίσιο αντιμετώπισης της δημοσιονομικής κρίσης (βλ. ενδεικτικά τους νόμους 3847/2010, 3865/2010, 3986/2011, 4002/2011, 4024/2011, 4051/2012 κ.ά.).

ΣΤ. Το επίδικο μέτρο της μείωσης των αποδοχών των υπαλλήλων του διπλωματικού κλάδου του Υπουργείου Εξωτερικών και των λοιπών συναφών

κατηγοριών, σε ποσοστό περίπου 5-20%, ανάλογα με τον κατεχόμενο βαθμό, που λήφθηκε στο πλαίσιο αντιμετώπισης της δημοσιονομικής κρίσης και συμμόρφωσης της Ελλάδας προς τις δημοσιονομικές διατάξεις του πρωτογενούς και δευτερογενούς ενωσιακού δικαίου, που αναφέρθηκαν παραπάνω (βλ. ιδίως παρ. Α και Δ), από τις οποίες αυτή απέκλινε ουσιωδώς, αποτελεί τμήμα ενός ευρύτερου - πολυετούς - προγράμματος δημοσιονομικής προσαρμογής και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων που περιέχει δέσμη μέτρων, τα οποία αφορούν στο σύνολο του πληθυσμού της Χώρας (μισθωτούς, συνταξιούχους, ελεύθερους επαγγελματίες, επιχειρήσεις, αποδέκτες κοινωνικών μεταβιβάσεων κ.λπ.) και των οποίων η συνδυασμένη εφαρμογή είναι, κατά την ουσιαστική εκτίμηση του νομοθέτη, ο οποίος διαθέτει στο πεδίο αυτό ευρεία διακριτική ευχέρεια, που υπόκειται σε οριακό μόνο δικαστικό έλεγχο, αναγκαία τόσο για την άμεση αντιμετώπιση της δημοσιονομικής κρίσης όσο και για την εξυγίανση των δημοσίων οικονομικών. Ειδικότερα, κατά το χρόνο λήψης του επίδικου μέτρου (Νοέμβριος 2012) οι δημοσιονομικές αποκλίσεις εξακολουθούσαν να υπάρχουν (π.χ. το έλλειμμα για το έτος 2012 εκτιμήθηκε στο ποσοστό 6,9% του ΑΕΠ, δηλαδή υπερδιπλάσιο εκείνου που προβλέπεται στο πρωτογενές ενωσιακό δίκαιο, βλ. σχετικά την απόφαση 2013/6/ΕΕ του Συμβουλίου της 4^{ης} Δεκεμβρίου 2012), ενώ δεν προκύπτει ότι υπήρξε - και μάλιστα καταδήλως - μονομερής και υπέρμετρη επιβάρυνση της συγκεκριμένης κατηγορίας στην οποία αφορά το επίδικο μέτρο, ήτοι των διπλωματικών υπαλλήλων (πρβλ. απόφαση του Δικαστηρίου της 27^{ης} Φεβρουαρίου 2018 στην υπόθεση C-64/16, ιδίως σκ. 46-52). Αντίθετα, τα ληφθέντα κατά τη διάρκεια του προγράμματος μέτρα, που αν και περιλαμβάνονταν σε σειρά διαδοχικών νομοθετημάτων εντούτοις

συγκροτούσαν ένα ενιαίο πλαίσιο στρατηγικής αντιμετώπισης της δημοσιονομικής κρίσης, περιείχαν εκτεταμένες παρεμβάσεις τόσο στο σκέλος των εσόδων (άμεση ή έμμεση φορολογία κ.λπ.) όσο και στο σκέλος των δαπανών (π.χ. μειώσεις μισθών, συντάξεων, επιδομάτων κ.λπ.), όπως αναλύθηκε παραπάνω (παρ. Ε), ο δε καθορισμός του συγκεκριμένου κάθε φορά μείγματος δημοσιονομικής πολιτικής, αν δηλαδή η επιζητούμενη προσαρμογή θα προέλθει κυρίως ή προεχόντως από την αύξηση των εσόδων ή τη μείωση των δαπανών, αποτελεί αντικείμενο σταθμίσεων κατ' εξοχήν του κοινού νομοθέτη, που μόνο σε οριακό δικαστικό έλεγχο υπόκειται. Υπό τα δεδομένα αυτά, λαμβανομένων υπόψη και όσων εκτέθηκαν παραπάνω (υπό Α έως Ε), οι διατάξεις της περίπτωσης 28 της Υποπαραγράφου Γ.1. της Παραγράφου Γ. του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, όπως τροποποιήθηκαν - αναδιατυπώθηκαν με τις διατάξεις του άρθρου 9 του ν. 4111/2013, με τις οποίες μειώθηκαν οι αποδοχές των εν ενεργεία υπαλλήλων του διπλωματικού κλάδου του Υπουργείου Εξωτερικών και των λοιπών συναφών κατηγοριών, κατ' επέκταση δε και οι συντάξιμες αποδοχές και οι συντάξεις των πρώην διπλωματικών υπαλλήλων, δεν αντίκεινται προς τις συνταγματικές διατάξεις των άρθρων 4 παρ. 5 και 25 παρ. 4 του Συντάγματος, όπως αβασίμως προβάλλει ο εκκαλών και, ως εκ τούτου, θα έπρεπε να εξετασθούν και οι λοιποί λόγοι έφεσης.

18. Ο Αντιπρόεδρος Ιωάννης Σαρμάς διατύπωσε την ακόλουθη γνώμη: Η υπόθεση αυτή άγεται προς κρίση ενώπιον της Ολομελείας του Δικαστηρίου ενώ ήδη ο σχηματισμός αυτός έχει αποφανθεί με σειρά αποφάσεών του επί όμοιων περιπτώσεων που αφορούν άλλες κατηγορίες δημόσιων λειτουργών ή υπαλλήλων υπαγόμενων σε αντίστοιχο μισθολογικό καθεστώς και εχουσών

υποστεί αντίστοιχες μισθολογικές μειώσεις. Κρίνοντας από την οπτική της Ολομέλειας ως σώματος και όχι ενός μέλους αυτής, δεν θα ήταν σύμφωνο προς τις αρχές της δίκαιης δίκης υπαγορεύοντας το ρόλο ενός ανωτάτου δικαστηρίου ως είναι το Ελεγκτικό Συνέδριο δικάζον στην παρούσα διαδικασία, να αποστεί το Δικαστήριο τώρα αναφορικά με τους διπλωματικούς υπαλλήλους των υπ' αυτού παγίως κριθέντων, έστω και με σοβαρά μειοψηφία, για άλλες αντίστοιχες αλλά του ομοίου καθεστώτος περιπτώσεις δημοσίων λειτουργών και υπαλλήλων. Συνεπώς, είναι αναγκαίο, ενόψει των ανωτέρω, προς διαφύλαξη της ενότητας της αντιμετώπισης από το ανώτατο τούτο δικαστήριο όμοιων κατά βάση περιπτώσεων να γίνει και εν προκειμένω δεκτό ό,τι παγίως έγινε προηγουμένως, ότι δηλαδή οι επίδικες μειώσεις αντιβαίνουν σε υπερνομοθετικής ισχύος ρυθμίσεις εκ του ότι δεν τεκμηριώνονται, κατά τον ειδικό τρόπο που απαιτεί η νεώτερη επ' αυτού νομολογία του Δικαστηρίου, η ύπαρξη επιτακτικής ανάγκης για τη λήψη και η συναφής αναλογικότητα του επίδικου μέτρου. Σημειωτέον όμως, και αυτό έχει ιδιαίζουσα σημασία, ότι ο νομοθέτης μπορεί να επανέλθει εξ υπαρχής στα θεσμοθετηθέντα από αυτόν ώστε με νεώτερη ρύθμιση αναδρομικής ισχύος, τηρώντας τις απαιτήσεις αναγκαιότητας και αναλογικότητας και στηριζόμενος σε συνολικές σταθμίσεις του δημοσιονομικώς εφικτού, να θεραπεύσει την προσβολή στα τρωθέντα δια της επίδικου ρυθμίσεως ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα.

19. Με τη διάταξη του άρθρου 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (Ε.Σ.Δ.Α.), που κυρώθηκε με το ν.δ. 53/1974 και έχει, σύμφωνα με το άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος, υπερνομοθετική ισχύ, θεσπίζεται, καταρχήν, γενικός κανόνας,

σύμφωνα με τον οποίο κατοχυρώνεται ο σεβασμός της περιουσίας του προσώπου, το οποίο μπορεί να την στερηθεί μόνο για λόγους δημόσιας ωφέλειας, τηρουμένων των αρχών της ισότητας (Σύνταγμα άρθρο 4 παρ. 5) και της αναλογικότητας (Σύνταγμα άρθρο 25 παρ. 1) στην κατανομή των δημοσίων βαρών (Ολ. Ε.Σ. 1506/2016, 1517/2011, 2028/2004, 1952/2004 κ.ά.). Στην έννοια της περιουσίας περιλαμβάνονται όχι μόνον τα εμπράγματα δικαιώματα, αλλά και όλα τα περιουσιακής φύσεως δικαιώματα και τα κεκτημένα οικονομικά συμφέροντα. Καλύπτονται έτσι και απαιτήσεις που απορρέουν από έννομες σχέσεις δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, είτε αναγνωρισμένες με δικαστική ή διαιτητική απόφαση, είτε απλώς γεγεννημένες κατά το εθνικό δίκαιο, εφόσον υπάρχει νόμιμη προσδοκία ότι μπορούν σε περίπτωση άρνησης να ικανοποιηθούν δικαστικά. Τέτοιες είναι και οι απαιτήσεις για σύνταξη και για κοινωνικοασφαλιστικές εν γένει παροχές. Από την ίδια διάταξη συνάγεται, περαιτέρω, ότι η διατήρηση στο διηνεκές του συστήματος αναπροσαρμογής απονεμηθεισών ήδη συντάξεων δεν αποτελεί δικαίωμα που εμπίπτει στην έννοια της προστατευόμενης από τη διάταξη αυτή περιουσίας και, συνεπώς, η για το μέλλον μεταβολή του συστήματος αυτού δεν παραβιάζει την εν λόγω διάταξη. Αντίθετα, όμως, η αναγνωρισμένη από το υφιστάμενο δίκαιο αξίωση του ήδη συνταξιούχου για λήψη της νομοθετικά καθορισμένης σύνταξής του, η οποία έχει γεννηθεί ήδη από του χρόνου εκείνου και επομένως αποτελεί από τη γέννησή της στοιχείο της περιουσίας του, δυναμένη να επιδιωχθεί δικαστικά, δεν επιτρέπεται να καταργηθεί ή αποσβεστεί ή περιοριστεί με αναδρομική ουσιαστική νομοθετική ρύθμιση, αν δεν συντρέχουν πράγματι λόγοι επιτακτικού δημοσίου συμφέροντος, οι οποίοι να δικαιολογούν την κατάργηση ή τον

περιορισμό της, τηρουμένης πάντοτε μιας δίκαιης ισορροπίας μεταξύ των απαιτήσεων του γενικού συμφέροντος και των επιταγών της προάσπισης του περιουσιακού δικαιώματος. Διαφορετικά, δεν συμβιβάζονται προς την προεκτεθείσα υπερνομοθετικής ισχύος διάταξη, αφού τείνουν σε αδικαιολόγητη αποστέρηση προστατευόμενου από αυτήν περιουσιακού αγαθού (Ολ. Ε.Σ. 1506/2016, 4327/2014, 1517/2011, 2028/2004, 1952/2004 κ.ά.).

20. Υπό τα δεδομένα αυτά, τα οποία ισχύουν και σε περίπτωση μείωσης της σύνταξης, οι διατάξεις της περίπτωσης 28 της Υποπαραγράφου Γ.1. της Παραγράφου Γ. του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, όπως τροποποιήθηκαν – αναδιατυπώθηκαν με τις διατάξεις του άρθρου 9 του ν. 4111/2013, με τις οποίες η αναπροσαρμογή (μείωση) των συντάξεων των συνταξιούχων πρώην υπαλλήλων του διπλωματικού κλάδου του Υπουργείου Εξωτερικών και των λοιπών συναφών κατηγοριών ανατρέχει αναδρομικά από 1.8.2012, σε χρόνο, δηλαδή, προγενέστερο της δημοσίευσής του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (12.11.2012), λόγω μείωσης των αποδοχών των εν ενεργεία διπλωματικών υπαλλήλων από 1.8.2012, αντίκεινται και στις διατάξεις του άρθρου 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Ε.Σ.Δ.Α. και είναι, συνεπώς, ανίσχυρες, καθόσον πρόκειται για στέρηση γεγεννημένου περιουσιακής φύσεως δικαιώματος (σύνταξης συγκεκριμένου ποσού, που έχει ήδη καταβληθεί), και όχι για επιβολή φορολογικού βάρους, όπως αβασίμως ισχυρίζεται το Ελληνικό Δημόσιο στο υπόμνημά του, χωρίς να προκύπτει ότι η αναδρομική αυτή μείωση υπαγορεύθηκε από επιτακτικούς λόγους δημόσιας ωφέλειας, ενώ δεν τεκμηριώνεται, ούτε η αναγκαιότητα και προσφορότητα της εν λόγω αναδρομικότητας για την επίτευξη του επιδιωκόμενου με τη συνολική ρύθμιση

του ν. 4093/2012 σκοπού δημοσίου συμφέροντος, κατόπιν τήρησης των αρχών της ισότητας στην κατανομή των δημοσίων βαρών (άρθρο 4 παρ. 1 και 5 του Συντάγματος) και της αναλογικότητας (άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος), ενόψει και του γεγονότος ότι όμοια ρύθμιση δεν θεσπίστηκε και για τους λοιπούς εν γένει συνταξιούχους του Δημοσίου (Ολ. Ε.Σ. 1506/2016, 4327/2014, πρακτ. 2^{ης} ειδ. συν./27.2.2013, σελ. 36-38).

21. Αν και κατά τη γνώμη του Συμβούλου Κωνσταντίνου Κρέπη, μόνο το γεγονός ότι ένας νόμος έχει αναδρομική ισχύ, δεν σημαίνει, άνευ ετέρου, ότι επέρχεται ανεπίτρεπτη προσβολή του δικαιώματος στην περιουσία, υπό την αυτονόητη, βέβαια, προϋπόθεση ότι η αναδρομή αυτή επιτρέπεται κατά το οικείο εσωτερικό δίκαιο. Σε κάθε περίπτωση, πρέπει να κρίνεται *in concreto* αν υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες εκάστης υπόθεσης, η αναδρομική εφαρμογή του νόμου μπορεί να αποτελέσει υπέρμετρη επιβάρυνση της περιουσίας του προσώπου, ανατρέποντας τη δίκαιη ισορροπία που πρέπει να υφίσταται μεταξύ των διαφορετικών συμφερόντων (ΣτΕ 734/2016, σκ. 12). Εν προκειμένω, παρατηρείται ότι ο ν. 4093/2012, που δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως στις 12.11.2012, είχε, ως προς το αμφισβητούμενο σκέλος του, περιορισμένη αναδρομική ισχύ (από 1.8.2012), ενώ η ψήφισή του εντασσόταν στο ευρύτερο πλαίσιο αντιμετώπισης της δημοσιονομικής κρίσης, ήτοι στη θεραπεία ενός ιδιαίτερα έντονου σκοπού δημοσίου - αλλά και ενωσιακού - συμφέροντος (βλ. αναλυτικά σκέψη 17). Περαιτέρω, η λήψη του επίδικου μέτρου (μείωση των αποδοχών των μισθοδοτούμενων με βάση ειδικά μισθολόγια, στους οποίους περιλαμβάνονται και οι διπλωματικοί υπάλληλοι) είχε πολλαπλώς καταγραφεί σε επίσημα κείμενα και ήταν γνωστή στους

ενδιαφερόμενους πολύ πριν από την ημερομηνία στην οποία ανέτρεξαν τα οικονομικά αποτελέσματα της γενόμενης μείωσης, ήτοι την 1^η Αυγούστου 2012 (βλ. ενδεικτικά το ν. 4046/2012, που δημοσιεύθηκε στις 14.2.2012, όπως και την απόφαση 2012/2011/ΕΕ της 13^{ης} Μαρτίου 2012, όπου αναφέρεται τόσο το επικείμενο μέτρο όσο και η ημερομηνία έναρξης ισχύος του). Υπό τις περιστάσεις αυτές, το γεγονός ότι οι επίμαχες μειώσεις αποδοχών - και εντεύθεν των συντάξεων - των υπαλλήλων του διπλωματικού κλάδου του Υπουργείου Εξωτερικών και των λοιπών συναφών κατηγοριών ανέτρεξαν στην 1^η Αυγούστου 2012, ήτοι σε χρόνο προ της δημοσίευσης του ν. 4093/2012, δεν συνιστά παραβίαση του άρθρου 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Ε.Σ.Δ.Α., λαμβανομένου μάλιστα υπόψη ότι κατά το εσωτερικό δίκαιο η αναδρομικότητα γενικά - πλην συγκεκριμένων εξαιρέσεων, που αναφέρονται ρητά στο Σύνταγμα - δεν απαγορεύεται. Πλην όμως η γνώμη αυτή δεν κράτησε,

22. Κατ' ακολουθίαν αυτών που προηγουμένως κρίθηκαν, οι διατάξεις της περίπτωσης 28 της Υποπαραγράφου Γ.1. της Παραγράφου Γ. του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, όπως τροποποιήθηκαν - αναδιατυπώθηκαν με τις διατάξεις του άρθρου 9 του ν. 4111/2013, με τις οποίες, κατ' εφαρμογή του άρθρου 9 του π.δ/τος 169/2007, μειώθηκαν οι συντάξεις των συνταξιούχων πρώην υπαλλήλων του διπλωματικού κλάδου του Υπουργείου Εξωτερικών και των λοιπών συναφών κατηγοριών λόγω μείωσης των αποδοχών των εν ενεργεία διπλωματικών υπαλλήλων και μάλιστα αναδρομικά από 1.8.2012, αντίκεινται προς τις συνταγματικές διατάξεις των άρθρων 4 παρ. 5 και 25 παρ. 4, καθώς και την υπερνομοθετικής ισχύος διάταξη του άρθρου 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Ε.Σ.Δ.Α.. Μετά δε την επίλυση του νομικού ζητήματος,

πρέπει η ένδικη έφεση - αγωγή να παραπεμφθεί στο αρμόδιο ΙΙ Τμήμα για να εξεταστεί περαιτέρω.

Για τους λόγους αυτούς

Επιλύει κατά τα ανωτέρω το νομικό ζήτημα.

Αποφαίνεται ότι οι διατάξεις της περίπτωσης 28 της Υποπαραγράφου Γ.1. της Παραγράφου Γ. του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, όπως τροποποιήθηκαν - αναδιατυπώθηκαν με τις διατάξεις του άρθρου 9 του ν. 4111/2013, με τις οποίες, κατ' εφαρμογή του άρθρου 9 του π.δ/τος 169/2007, μειώθηκαν οι συντάξεις των συνταξιούχων πρώην υπαλλήλων του διπλωματικού κλάδου του Υπουργείου Εξωτερικών και των λοιπών συναφών κατηγοριών, λόγω μείωσης των αποδοχών των εν ενεργεία διπλωματικών υπαλλήλων και μάλιστα αναδρομικά από 1.8.2012, αντίκεινται προς τις συνταγματικές διατάξεις των άρθρων 4 παρ. 5 και 25 παρ. 4, καθώς και την υπερνομοθετικής ισχύος διάταξη του άρθρου 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Ε.Σ.Δ.Α.. Και

Παραπέμπει την ένδικη έφεση - αγωγή στο αρμόδιο ΙΙ Τμήμα.

Κρίθηκε και αποφασίστηκε στην Αθήνα, στις 25 Φεβρουαρίου 2019.

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΑΝΔΡΟΝΙΚΗ ΘΕΟΤΟΚΑΤΟΥ

Ο ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΡΕΠΗΣ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΕΛΕΝΗ ΑΥΓΟΥΣΤΟΓΛΟΥ

Δημοσιεύθηκε σε έκτακτη δημόσια συνεδρίαση, στις 12 Μαΐου 2020.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΑΡΜΑΣ

ΕΛΕΝΗ ΑΥΓΟΥΣΤΟΓΛΟΥ